

بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

فتح الله رشیدزاده^۱

چکیده

در این مقاله با تأکید بر اندیشه سیاسی - دفاعی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) که مبتنی بر مبانی الهی پاسخگوی امنیت جمهوری اسلامی در عصر ناامنی‌های گسترده بوده است؛ امنیت نظامی با طرح چارچوب نظری و با اکتشاف از بیانات و مکتوبات فرماندهی معظم کل قوا ماهیت و رویکرد امنیت نظامی ج.ا.ا. مورد بررسی قرار گرفته است و ضمن ارائه نمونه مفهومی و طراحی پرسشنامه برای جامعه آماری، تلاش شده به این سوال که مهمترین عوامل مؤثر بر امنیت نظامی ج.ا.ا. کدام است؟ پاسخ داده شود. نوع پژوهش کاربردی - توسعه‌ای و جامعه آماری تعداد ۶۵ نفر از فرماندهان و استادان و مسئولان نیروهای مسلح و حوزه امنیت و دفاع بوده‌اند. در این راستا از آراء تعداد ۱۷ نفر خبره نظامی به روش تمام شماری استفاده گردیده است. نتایج تحقیق بیانگر آن است که مفهوم امنیت نظامی ناظر بر حصول اطمینان نظام فرماندهی نیروهای مسلح از شکست تهدیدات و عملیات نظامی دشمنان و وصول به برتری نظامی مبتنی بر ایمان، بصیرت دینی، مقاومت، آمادگی‌های نظامی بازدارنده، و توان رزم مؤثر تحت تدابیر و فرامین ولی فقیه است. مهمترین مؤلفه‌های مؤثر بر امنیت نظامی ج.ا.ا. به ترتیب مؤلفه‌های منابع راهبردی، علم و فناوری، فرهنگ سازمان، توان تحول و نو شدن، مؤلفه اطلاعات و حفاظت اطلاعات، و مؤلفه ساختار هستند که در سطوح داخلی و خارجی و ابعاد ذهنی و عینی امنیت نظامی تأثیر دارند و از ۲۰ عامل برتر در ارتقای امنیت نظامی، ۱۰ عامل دارای اولویت گردیده‌اند که عامل «اقتدار فرماندهی و رهبری ولی امر مسلمین و اطاعت ولایی فرماندهان» در بالاترین درجه اولویت قرار گرفته است؛ این عامل همراه با کار علمی جهادی در کسب دانش و فناوری‌های نو و تولیدات پیشرفته دفاعی، با وجود نیروی انسانی کارآمد، وفادار و پایدار دشمن ستیز با احساس تکلیف خدایی، تحت آموزه‌های اسلام و اداره امور بر مبنای فقه شیعی، در جهت تحقق آرمان‌های حضرت امام خمینی^(ع)، با توان بسیج ملی و رابطه تنگاتنگ با مردم، می‌تواند نقش برتر در تحکیم و ارتقای امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران داشته باشد.

واژگان کلیدی: امنیت نظامی، قدرت نظامی، تهدیدات امنیت نظامی.

۱- دکترای علوم سیاسی و عضو هیئت علمی دانشگاه افسری امام علی (ع) (rashidzadeh58@gmail.com)

مقدمه

«امنیت مقوله‌ای است که هم کاملاً واقعی و ملموس و هم بسیار گسترده است.»^۱ «ارزش امنیت و وزنش در هر مجموعه اجتماعی و برای هر ملتی، با چیز دیگری قابل مقایسه نیست. اگر امنیت بود، دانش و پیشرفت و عدالت و سرافرازی و عزت و دنیا و آخرت در آن جامعه میسر می‌شود. امنیت که نباشد، دستاوردهای بشری، دست‌نیافتنی می‌شود.»^۲

از امنیت به مفهوم؛ امن بودن، نداشتن تهدید، داشتن آرامش، و آزار ندیدن از دیگران یاد می‌شود. نعمت بزرگی که کاملاً عینی، واقعی، ملموس و بسیار گسترده است؛ جزء مهمترین آرمان‌های بشری که زمینه لازم برای پیشرفت‌های مادی و معنوی را فراهم می‌آورد و در صورت بروز ناامنی بهتر درک می‌شود. مفهوم امنیت ملی^۳، در بدو پیدایش در بعد نظامی تعریف و تحدید شده است و هر واحد سیاسی که دارای قدرت بیشتر و نیروی نظامی قوی‌تر بود، دارای امنیت بیشتر قلمداد گردیده است. در رویکرد موسع^۴ به امنیت ملی، امنیت نظامی^۵ در کنار ابعاد سیاسی، فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی، علم و فناوری یکی از ابعاد امنیت ملی محسوب می‌شود. مفهوم امنیت نظامی در هر واحد سیاسی متناسب با سیاست‌ها، راهبردها و دکترین‌های تدوین شده، تفاوت داشته و طیفی از اقدامات مانند تهاجم^۶ و دفاع^۷ را برای تحقق آنچه به عنوان مأموریت نیروهای مسلح محسوب شده، در بر می‌گیرد.

«امنیت، نعمت بزرگی است. در قرآن هم راجع به امن و امنیت سخن رفته است. در هر جامعه‌ای، زمینه لازم برای پیشرفت‌های مادی و معنوی، امنیت است ... شرط حرکت عظیم اجتماعی برای یک ملت، در درجه اول «امنیت» است. امنیت هم انواعی دارد؛ یکی از آن‌ها امنیت نظامی و انتظامی است که شما ملاحظه می‌کنید در بعضی از مناطق عالم، از لحاظ نظامی و انتظامی ناامنی هست. این، بخشی از مقوله امنیت است.»^۸

۱- بیانات سال ۱۳۷۹ در دیدار اعضای شورای تأمین استان‌ها، ص ۱۶۱

۲- بیانات سال ۱۳۸۸ در دانشکده علوم دریایی نوشهر، ص ۱۶۹

3-National Security

4-Board

5-Military Security

6-Invasion

7-Defense

۸- آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای، بیانات سال ۱۳۷۸، ص ۷۷

امنیت نظامی بخش اساسی امنیت خارجی و سطحی از امنیت دفاعی^۱ محسوب می‌گردد که در حوزه نیروهای مسلح هر کشور تعریف می‌شود، بر این اساس، «دفاع» به معنای مقابله با هرگونه تهدیدی است که متوجه امنیت یک بازیگر می‌شود. در این حالت خطراتی که امنیت و منافع ملی^۲ بازیگر را به چالش می‌کشاند، به وسیله عمل دفاع به حداقل رسیده و آسیب‌پذیری^۳ بازیگر را کاهش می‌دهد (نامه دفاع، ۱۳۹۱: ۱۰۳). در تعاریف مختلف از دفاع، دو مفهوم کلیدی را می‌توان تشخیص داد. دفع تجاوز از کیان اسلام و میهن اسلامی و تدبیر بازدارندگی^۴ (فیروزآبادی، ۱۳۹۱: ۹۲). این دو مقوله یعنی دفع تهدیدات نظامی^۵ یا تجاوزات قهرآمیز نظامی به یک کشور و دفاع بازدارنده در قالب امنیت نظامی معنادار است. راهبرد جمهوری اسلامی ایران بر اساس تدابیر فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، دفاع بازدارنده یا بازدارندگی همه جانبه است که از جمله در سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه بر «ارتقای توانمندی‌های دفاعی و قدرت بازدارندگی به منظور دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدهای خارجی و ایجاد توازن منطقه‌ای»^۶ تأکید تأکید شده است و از ویژگی‌های جامعه ایرانی در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ «امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت»^۷ می‌باشد؛ همچنین معظم له در چارچوب راهبرد بازدارندگی، «روش تهدید در برابر تهدید» را نیز مطرح نموده‌اند (نامه دفاع، ۱۳۹۱: ۱۴۲).

بر این اساس با توجه به نگرش تحلیل‌گران غرب، که معتقدند «ایران یکی از چالش‌های جدی علیه امنیت ملی آمریکا محسوب می‌شود و رهبران آمریکا امیدوارند بتوانند با بهره‌گیری از گزینه‌ها و الگوهای رفتاری از طریق دیپلماسی، اقدامات نظامی و سرنگونی نظام با گسترش اسلام و جمهوری اسلامی ایران مقابله نمایند» (متقی، ۱۳۸۸: ۸). توجه به بعد نظامی قدرت و امنیت امری بدیهی و ضروری برای جمهوری اسلامی جهت دفاع و بازدارندگی مؤثر محسوب می‌گردد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تحقیقات مؤثری با موضوع امنیت دفاعی و نظامی، رهنامه و راهبردهای نظامی، سیاست دفاعی، دفاع و امنیت ملی از منظر فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در گذشته

1- Defense Security

2-National Interest

3-Vulnerability

4-Deterrence

5 -Military threats

۶- مکتوبات، سال ۱۳۸۷، ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ص ۵۷

۷- مکتوبات، سال ۱۳۸۲، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، ص ۳۲

انجام شده است که الگوها و ماهیت نظری امنیت و دفاع را به صورت کلان تبیین کرده‌اند و از طرفی نقش اصول و مبانی نظام جمهوری اسلامی و مقتضیات بومی ایران در تعریف مسئله و راهکارهای امنیت نظامی در جامعه را برشمرده‌اند. لیکن در هیچ یک از مطالعات به چిستی، مؤلفه‌ها، زیرمؤلفه‌ها و ویژگی‌های امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران در گفتمان الهی امام خامنه‌ای نپرداخته‌اند و بر همین اساس نیازها و مطالبات جدی در رابطه با خواسته‌های این تحقیق وجود دارد. این مقاله درصدد است تا با شناخت مفاهیم و عناصر کلیدی امنیت نظامی در بیانات فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حد توان کاستی موجود را برطرف سازد.

بیان مسئله و اهمیت موضوع

«امنیت، جزو اولین نیازهای این کشور است. باید آن کسانی که متصدی امور کشورند، معنای امنیت، اهمیت آن و راه‌های تحصیل امنیت برای این کشور را به‌درستی بدانند و بفهمند که امنیت برای کشور چقدر اهمیت دارد.»^۱

امنیت نظامی در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، موضوعی اساسی و چند وجهی است و آن دسته از مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها را در بر می‌گیرد که حفاظت، ایمنی و امن بودن آن مؤلفه‌ها، موجب ارتقای قدرت نظامی و افزایش قابلیت و توانمندی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در مقابل تهدیدات نظامی بیگانه می‌گردد. «جنگ و ناامنی که نقطه مقابل امنیت نظامی است به عنوان مسئله‌ای ثابت و واحد از رنج‌های اصلی بشر است که اسلام کمر به زدودن آن‌ها بسته است.^۲ و «سیاست راهبردی امریکا ایجاد ناامنی و بحران و جنگ در این منطقه است.^۳ «داستان تسلیحات و هزینه‌های نظامی، امروز در دنیا یکی از داستان‌های غم‌انگیز بشریت است.^۴ «اگر ما خیال کنیم که دوران ایجاد امنیت نظامی و انتظامی تمام شده است، برداشت درستی نیست. دشمن هر جا بتواند، ایجاد ناامنی می‌کند. هر وقت دشمن بتواند، ناامنی نظامی و انتظامی را بر این ملت تحمیل می‌کند.»^۵

بر این اساس تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در ابعاد مختلف و از جمله بعد امنیت نظامی، اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. امنیت نظامی از نظر کلی متمرکز بر قدرت، توانمندی نظامی، و

۱- آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای، بیانات، ۲۵ جلد. بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۶۰

۲- آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای، بیانات، ۲۵ جلد. بیانات، سال ۱۳۷۶، ص ۱۵۱

۳- آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای، مکتوبات، ۲۳ جلد. مکتوبات، سال ۱۳۸۵، ص ۲۱

۴- آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای، بیانات، ۲۵ جلد. بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۲۸

۵- بیانات در دیدار گروهی از سپاهیان و بسیجیان مشهد، ۱۳۷۸، ص ۷۷

قابلیت‌های دفاعی بازدارنده نیروهای مسلح در برابر تهدیدات و تجاوز نظامی دشمنان است و ماهیت، ویژگی، ابعاد و مؤلفه‌های مهم و خاصی دارد. بنابراین استخراج ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های امنیت نظامی مبتنی بر گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، می‌تواند ادبیات جدیدی از امنیت نظامی ارائه دهد. بر این اساس، مسئله این مطالعه، مهمترین عوامل امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است.

سؤال اصلی: مهمترین عوامل امنیت نظامی ج.ا.ا بر اساس گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدامند؟

سوالات فرعی

- گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه امنیت نظامی چیست؟
- مهمترین ابعاد، مؤلفه‌ها، و زیر مؤلفه‌های امنیت نظامی بر اساس گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدامند؟

متغیرهای تحقیق

- متغیر مستقل: گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره امنیت نظامی.
- متغیر تعدیل کننده: ابعاد، مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های امنیت نظامی.
- متغیر وابسته: عوامل برتر و مؤثر در امنیت نظامی جمهوری اسلامی.

روش تحقیق و تجزیه و تحلیل داده‌ها: در اجرا از روش تحلیل محتوا و نظریه پردازی داده بنیاد^۱ که روش پژوهشی استقرایی و اکتشافی است، برای ارائه عوامل راهبردی امنیت نظامی استفاده می‌شود (لقمان‌نیا و دیگران، ۱۳۹۰: ۴۱). به منظور تحلیل گفتمان از الگوی سه سطحی تحلیل گفتمان فرکلاف شامل: توصیف، تفسیر و تبیین (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۵: ۱۲۸) استفاده و عوامل اصلی مؤثر در امنیت نظامی ارائه می‌شود.

جامعه آماری تحقیق (ویژگی‌ها و حجم): مجموعه بیانات و مکتوبات در دسترس گفتمان الهی ولایت فقیه در حوزه امنیت نظامی از تاریخ ۵۷/۱۱/۲۲ تا مهر ماه ۱۳۹۲، جزو جامعه آماری است؛ و

در حوزه امنیت نظامی، کلیه مدیران و فرماندهان راهبردی مرتبط با امنیت نظامی مطرح هستند که ویژگی‌های مشترک آنان عبارتند از: انتصاب در مشاغل راهبردی، داشتن جایگاه سازمانی ۱۹ و بالاتر، دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و بالاتر، داشتن سن خدمتی بیش از ۲۵ سال، دارای تجربه و سابقه خدمت در ستادهای برتر که ترجیحاً سابقه فرماندهی در یگان‌های عملیاتی در طول دفاع مقدس یا سابقه مسئولیت مشاغل امنیتی و یا مشاغل ستادی در حوزه راهبردی را داشته‌اند. همچنین استادان و استراتژیست‌های صاحب‌نظر در جامعه آماری مورد توجه قرار گرفته‌اند و از مجموع دسته اول و دوم، تعداد ۶۵ نفر به عنوان جامعه آماری برگزیده شده‌اند.

حجم نمونه آماری و روش نمونه‌گیری: در این پژوهش، مکتوبات و بیانات مرتبط با گفتمان الهی ولایت فقیه در حوزه امنیت نظامی، به صورت تمام شمار است؛ و برای تعیین حجم نمونه مدیران و فرماندهان راهبردی حوزه امنیت نظامی، از روش نمونه‌گیری هدفمند به تعداد حداقل ۳۳ نفر استفاده می‌شود. البته مصاحبه‌ها تا حد اشباع نظری در جامعه آماری انجام و ادامه خواهد یافت.

روش و ابزار جمع‌آوری اطلاعات: اطلاعات مورد نیاز این پژوهش با استفاده از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده است. در روش کتابخانه‌ای، از نرم‌افزار حدیث ولایت و پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام رهبری و ابزار فیش‌برداری به منظور مفهوم‌شناسی، بررسی مؤلفه‌ها و تدوین ادبیات و چارچوب نظری تحقیق، اطلاعات لازم جمع‌آوری گردیده است و از روش جمع‌آوری میدانی با استفاده از ابزار مصاحبه و پرسشنامه بر اساس جامعه آماری پس از فرایند تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان درباره وضعیت موجود مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های مستخرجه از گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) اقدام شده است.

بررسی روایی: در این مطالعه برای سنجش روایی پرسشنامه تحقیق از روش روایی محتوا استفاده شده است و برای بررسی روایی ابزار سنجش، آراء اصلاحی و پیشنهادی ۱۵ نفر از صاحب‌نظران و مدیران در محیط‌های دانشگاهی، سازمان‌ها و نیروهای مسلح دریافت و در پرسشنامه لحاظ و بدین طریق روایی محتوایی و روایی صوری احراز گردید.

پایایی تحقیق: با استفاده از فرمول «هولستی» و «کرونباخ» به شرح زیر پایایی احراز گردید:

به منظور سنجش پایایی تحلیل محتوای انجام شده از فرمول هولستی استفاده شده است؛ بدین شکل که کلمات مشخص شده توسط دو خبره حوزه امنیت نظامی کدگذاری و در فرمول زیر قرار داده شده است. فرمول هولستی: $2M =$ پایایی

$$N1+N2$$

در این تحقیق اگر

$$M = 122 \text{ (تعداد تصمیم‌های کدگذاری مورد توافق دو کدگذار)}$$

$$N1 = 123 \text{ (تصمیم‌های کدگذاری از سوی کدگذار اول)}$$

$$N2 = 122 \text{ (تصمیم‌های کدگذاری از سوی کدگذار دوم)}$$

پایایی تحقیق = 244 تقسیم بر $245 = 0.99$ است که پایایی بسیار قابل توجهی است.

$$r_{\alpha} = \frac{J}{J-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^J s_i^2}{S^2} \right)$$

فرمول آلفای کرونباخ

J = تعداد سؤال‌های پرسشنامه یا آزمون

S_i^2 = واریانس سؤال i ام پرسشنامه یا آزمون

S^2 = واریانس کل پرسشنامه یا آزمون.

این روش برای محاسبه همابستگی درونی ابزار اندازه‌گیری که ویژگی‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند به کار می‌رود. برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، نخست باید واریانس نمره‌های هر یک از سؤال‌های پرسشنامه و واریانس کل را محاسبه کرد؛ سپس با استفاده از فرمول، مقدار ضریب آلفا را محاسبه نمود. مقدار آلفای به دست آمده 0.8213 می‌باشد که نشان‌دهنده قابلیت اعتماد و پایایی لازم پرسشنامه تحقیق است.

ادبیات نظری

امنیت نظامی^۱: امنیت نظامی مقوله‌ای عینی، واقعی و ملموس، ناظر بر ظرفیت‌ها، قابلیت‌ها و کارآمدی نیروهای مسلح در حفاظت از تمامیت ارضی و مرزی، حراست از مردم و منافع ملی و توان مقابله و شکست تهدیدات و عملیات نظامی دشمنان و وصول به برتری نظامی است.

امنیت نظامی مصونیتی است که هم با ابزار نظامی به خطر می‌افتد و هم با ابزار نظامی تأمین می‌شود و همان‌گونه که از عنوانش پیداست، جنس آن نظامی است و عبارت است از به رسمیت شناخته شدن حق یک فرد، گروه و ملت در دفاع از جان، مال، ناموس، وطن و حکومت مطلوبش در مقابل تعرض‌ها و تجاوزات قهرآمیز مسلحانه (جهان بزرگی، ۱۳۸۸: ۹۱). امنیت نظامی از شقوق امنیت و تابعی از امنیت ملی است و به آثار متقابل توانایی‌های تهاجمی و دفاعی مسلحانه دولت‌ها و برداشت آن‌ها از مقاصد یکدیگر مربوط است (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴). «امنیت نظامی به معنای میزان توانایی قابلیت نیروهای مسلح یک کشور برای حفاظت از حکومت و مردم در مقابل تهدیدهای قهرآمیز نظامی و غیر نظامی است (ماندل، ۱۳۷۸: ۷۶). مفهوم امنیت نظامی در هر واحد سیاسی متناسب با سیاست‌ها، راهبردها و رهنامه‌های تدوین شده متفاوت است و طیفی از اقدامات مانند تهاجم و دفاع را برای حفظ ماموریت نیروی مسلح در بر می‌گیرد.

در بعد نظامی امنیت ملی، تأکید بر مسئله حفاظت مستقیم فیزیکی از قلمرو دولت و ساکنان آن فراتر رفته است و در مسئله دیدگاه ملی از امنیت نظامی، در حالی که توانایی جنگ کردن و پیروزی نظامی در آن هنوز هم هدف محوری است، ولی در بسیاری کشورها تأکید بر جنگ سنتی به سوی کشمکش غیرسنتی کم شدت معطوف شده است (همان: ۷۲). موضوع اصلی امنیت نظامی، بر محور جنگ و ابزارهای زور دور می‌زند. هدف مشخص امنیتی در این حوزه عبارت است از جلوگیری از بروز جنگ و در صورت واقع شدن، پیروزی در آن.

در رویکردی جهانی به امنیت نظامی، اهداف مورد نظر عبارتند از: توان ایجاد، حفظ و کاربرد مؤثر اتحادیه‌های نظامی.

موفقیت در تلاش‌های چند جانبه برای جلوگیری از وقوع جنگ و پایان بخشیدن به آن یا دستیابی به کنترل تسلیحات (همان: ۷۲).

رویکرد نظامی، اولین رویکرد منسجم در حوزه مطالعات امنیت ملی است که برای دوره زمانی طولانی در کانون توجه تحلیل‌گران امنیتی و دولت مردان قرار گرفته است. اگرچه تحولات ناشی از جنگ جهانی دوم و در پی آن فروپاشی شوروی، انتقادهایی را نسبت به این رویکرد وارد کرد و محور بودن آن را در عرصه مطالعات امنیتی زیر سؤال برد، اما حقیقت آن است که آنچه اتفاق افتاده، مربوط به تغییر چهره نظامی‌گری در این حوزه از مطالعات است. در واقع این موضوع با حفظ اهمیت و اولویت خود در ورای ملاحظات خاص خود کماکان در عرصه امنیت مورد اهتمام قرار گرفته است و از سوی دیگر تلاش کشورهای توسعه‌یافته برای پرداختن به ابعاد و توانمندی‌های نظامی، تأییدی بر این مدعاست. در واقع، در رویکردهای نوین نظامی، برخلاف گذشته جنگ و توان نظامی حرف اول و آخر را نمی‌زند، اما با این حال، بیش از پیش، بر شأن ابزاری نیروی نظامی تأکید می‌کند. بخشی از مفهوم امنیت نظامی با رقابت تسلیحاتی و وابستگی نظامی در هم تنیده شده است (ربیعی، ۱۳۸۳: ۱۴۴). در جمهوری اسلامی ایران، امنیت نظامی در قالب امنیت دفاعی معنا پیدا می‌کند و هدف نیروهای مسلح دفاع از نظام مقدس جمهوری اسلامی کشور، تمامیت ارضی در مقابل تهدیدات نظامی بیگانه است. «ما در حال دفاع از خودمان هستیم. ما به قدر دفاع از خودمان خود را مسلح می‌کنیم، نه بیشتر و در این مسلح کردن می‌خواهیم متکی به خودمان باشیم ما از اینکه بخواهیم پول این ملت را برای جلب سلاح‌های مختلف از اطراف عالم که برای ما لازم و در دفاع مؤثر نباشد صرف کنیم، بیزاریم. ما نظامی‌گری را برای دولت و کشور خود نمی‌پسندیم.»^۱

در مجموع مفهوم امنیت نظامی ناظر بر حصول اطمینان نظام فرماندهی نیروهای مسلح از شکست تهدیدات و عملیات نظامی دشمنان و وصول به برتری نظامی مبتنی بر ایمان، بصیرت دینی، مقاومت، آمادگی‌های نظامی بازدارنده، قدرت و توان رزم مؤثر تحت تدابیر و فرامین ولی فقیه است.

قدرت نظامی^۲: مجموعه‌ای از نیروهای مسلح یک کشور توأم با سایر عناصر قدرت ملی و توان زمامداران کشور در به‌کارگیری این نیروها برای پشتیبانی از اهداف و سیاست‌های دفاعی و امنیتی کشور است (تهامی، ۱۳۸۴: ۹۱).

امنیت نظامی مستلزم وجود قدرت در ابعاد سخت و نرم در راستای ارتقای توانمندی و قابلیت‌های نیروهای مسلح می‌باشد. اهمیت قدرت نظامی به علت تحولات بین‌المللی و جنگ‌های قرن ۲۱

۱. امام خامنه‌ای، حدیث ولایت، دیدار با کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۹/۱۱/۳۷

همچنان در صدر توجه قرار دارد و در سال‌های اخیر ابزار نظامی و نیروهای مسلح بیش از همیشه مورد بهره‌برداری سیاست خارجی قدرتهای استکباری قرار گرفته است.

قدرت نظامی به عنوان مهمترین وجه روابط بین‌المللی محسوب می‌شود؛ زیرا در صورتی که مورد استفاده قرار گیرد، عامل تعیین کننده‌ای در مناقشات خواهد بود و در صورت استفاده نشدن نیز روابط بین دولتها را شکل می‌دهد. بررسی‌های عملی نشان می‌دهد که قدرت نظامی الگوهای همکاری بین‌المللی، سیاست تجاری، رشد اقتصادی، هویت‌بخشی و البته ایجاد و پایان دادن به جنگ را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بخش زیادی از نظریه روابط بین‌الملل، در تبادل نظر درباره میزان تأثیرگذاری قدرت نظامی بر رفتار دولتها خلاصه می‌شود. تاکنون مؤسسات علمی اندکی به ایجاد درک درست از قدرت نظامی و بررسی دقیق عناصر تعیین کننده آن پرداخته‌اند. (بکلی، ۲۰۰۸: ۴)

اهداف سنتی کاربرد قدرت نظامی کم و بیش شناخته شده هستند. بنا به گفته «رابرت آرت»^۱ این اهداف را می‌توان در ذیل چهار عنوان کلی دسته‌بندی کرد: دفاع، بازدارندگی، اجبار و نمایش قدرت (شولتز، ۱۳۸۱: ۷۸). قدرت نظامی ناظر بر اعمال اراده از طریق نیروهای مسلح است؛ برخی اندیشمندان (اشلی تلیس، ۱۳۸۳: ۷۰-۸۳) توانمندی نظامی صرف را مظهر قدرت ملی می‌دانند و آن را در دو حوزه بالفعل و بالقوه مورد ارزیابی و بررسی قرار می‌دهند. کشورهایی که توان نظامی خود را در حوزه اول یعنی بالفعل مورد توجه قرار می‌دهند، آینده خود را با خطر جدی مواجه می‌سازند. این کشورها بدون توجه به این نکته که جهان آستان حوادث و رخدادهایی است که می‌تواند امنیت ملی آنها را نیز هدف قرار دهد، صرفاً با نگاه به حال به دنبال خواسته خود هستند. در صورتی که منازعات بین‌المللی می‌تواند کوتاه مدت و یا بلند مدت باشد و احتمالاً بین دولتهایی برابر و یا کاملاً نابرابر روی دهد. به همین جهت، لزوم توجه به شرایط بالقوه با نگاه توأمان به مؤلفه سخت‌افزاری همانند تعداد نیروها و سلاح و مؤلفه نرم‌افزاری مانند رهبری و آموزش در حفظ حیات ملی، لازم و ضروری است. در این راه «عملکرد ملی» و «توانایی بسیج منابع ملی» به عنوان توانمندی بالقوه برای تبدیل شدن به قدرت نظامی اهمیت ویژه‌ای دارد. در واقع ظرفیت نسبی نظامی را نباید صرفاً با ارزیابی دارایی‌های نظامی از قبل موجود، تعیین نمود، بلکه بالفعل نمودن و بسیج منابع پنهان جامعه مهم است. در کنار این اقدامات و با هدف تقویت بیشتر قدرت نظامی، سرمایه‌گذاری در حوزه علوم نظامی، فناوری و پژوهش می‌تواند در هماهنگ سازی توانمندی‌های بالقوه نظامی کارآمد و اثربخش باشد. این مهم به

عنوان یکی از مؤلفه‌های قدرت ملی در کنار ظرفیت ملی و عملکرد ملی استقلال سیاسی و اقتدار هر کشوری را می‌تواند در سطح بین‌المللی تضمین نماید.

توانمندی نظامی به کشورها این امکان را می‌دهد که ضمن حراست از کشور و توان پاسخگویی به دشمنان داخلی و خارجی، پشتوانه امنیتی بسیار محکمی برای مردم بوده و ایجاد علاقه و احساس امنیت در آنان؛ به عنوان حامیان اصلی نظام باشد. به همین جهت قدرت نظامی را قدرت دولت در داخل و خارج کشور می‌دانند و معتقدند به وسیله آن قدرت سیاسی ایجاد می‌گردد (پرت، ۱۹۸۹: ۲۴۰).

بیشتر مطالعات روابط بین‌الملل و برآوردهای دفاعی، قدرت نظامی را به عنوان محصول مستقیم منابع مادی در نظر می‌گیرند. غالباً این منابع مادی را بر حسب تولید ناخالص ملی (GDP) و یا ظرفیت صنعتی برآورد می‌کنند. برخی تحقیقات حاضر نشان دهنده این است که برخی عوامل غیرمادی، به شدت توان دولت‌ها در تبدیل منابع خود به قدرت جنگیدن را تحت تأثیر قرار می‌دهند. به ویژه مطالعات اخیر بیانگر این است که نهادهای سیاسی دموکراتیک، سطوح بالای سرمایه انسانی و روابط صلح‌آمیز نظامی قدرت نظامی را افزایش می‌دهند. (پرت، ۲۰۰۸: ۳). البته «تعریف قدرت از نظر منطق دین و معنویت با تعریف قدرت در منطق مادی بسیاری متفاوت است، منطق مادی، قدرت را در ابزارها و وسایل مشاهده می‌کند. در اتم، در سلاح شیمیایی، در سلاح میکروبی و در وسایل گوناگون پیشرفته مادی. این‌ها همه قدرت نیست. بخش عمده قدرت در وجود انسان‌هایی است که می‌خواهند این قدرت را به کار بیندازند.»^۱

«قدرت در فرهنگ جاهلی و زورمداری عبارت است از: سلطه بر انسان‌ها و هدفشان از قدرت عبارت است از بی‌اعتنایی به جان و آبرو و ارزش انسان‌ها. تسلط و سیطره هر چه بیشتر بر جان و مال بشر. قدرت در فرهنگ اسلامی یعنی خدمت به انسانیت و انسان‌ها و خدمت به ارزش‌های بشری از موضع قوی، نه از موضع ضعف. به همین نسبت، روش‌های نظامی‌گری و قدرت‌مداری هم از دید اسلام به کلی با دید فرهنگ جاهلی و زورمداری، زورمداران گذشته و امروز متفاوت است.»^۲

اگرچه برای قدرت نظامی شاخص‌ها و مؤلفه‌های متعددی اعم از سخت و نرم معرفی می‌گردد، اما از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) قدرت معنوی اساس قدرت نظامی است.

۱- امام خامنه‌ای، بیانات در بازدید از دستاوردهای نیروی هوایی سپاه، ۸۲/۰۴/۲۹.

۲- امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم تحلیف دانشگاه امام علی (ع) ۸۲/۱۰/۰۴.

«به فضل پروردگار، نظام جمهوری اسلامی بر پایه‌های قدرت بنا شده است. این نظام، متکی به قدرت معنوی و متکی به ایمان و متکی به پایه‌های مستحکم عقیده است. هدف قدرت معنوی نجات انسان در زندگی مادی، نجات انسان از لحاظ زندگی انسانی و نجات در زمینه‌های معنوی است.»^۱ و افزایش قدرت همواره مورد تأکید قرار داشته است و پیروزی متعلق به قدرت معنوی و اقتدار معنوی بیان شده است.^۲

بر اساس آرای فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، تفاوت مبنایی قدرت نظامی در اندیشه غربی با جهان اسلام در جهت‌گیری، استفاده و هدف از قدرت نهفته است. در اسلام، قدرت هدف سیاست قرار نمی‌گیرد، اما در اندیشه غربی، قدرت دارای اصالت است و هدف محسوب می‌گردد. علت نگاه ایزاری اسلام به قدرت، به این دلیل است که هدف سیاست وصول به حیات طیبه و اصلاح امور دین و دنیای مردم و سعادت آنان است. بر همین اساس، قدرت نظامی از اوجب واجبات برای پیشگیری و مقابله با تهدیدات و وسیله‌ای برای استقرار حق و اجرای عدالت است. قدرت بدان جهت مطلوب است که در خدمت امنیت، عدالت و خدمت به مردم به کار آید و گرنه آنجا که قدرت مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد، قدرت طلبی خود ضد ارزش است (رشیدزاده، ۱۳۸۹: ۴۶). بر همین مبنا نیروهای مسلح یکی از پایه‌های مستحکم اقتدار کشور محسوب می‌شوند.^۳ و توجه به بعد نظامی قدرت و امنیت و قوی شدن در این حوزه بر اساس مبانی فکری و عقیدتی اسلام امری بدیهی و ضروری برای تحکیم و توسعه امنیت نظامی و بازدارندگی مؤثر محسوب می‌گردد.

تهدید علیه امنیت نظامی

تهدیدات نظامی از آشکارترین و معتبرترین انواع تهدیدات است که استفاده از تسلیحات و تجهیزات نظامی، اعمال زور و ایجاد «منازعه» و «جنگ» برای دستیابی به اهداف بازیگر در عرصه سیاست عملی را به عنوان گزینه نظامی نهایی، جدی قلمداد نموده و در صدر اولویت تحلیل اقدامات دشمن و برخورد با آن قرار می‌دهد.

«تهدید» پدیده‌ای پویا و ادراکی ذهنی است که در موقعیت‌های مختلف معانی متفاوتی دارد. لغت نامه «وبستر» تهدید را «بیان و ابراز قصد آسیب رساندن، نابودی یا تنبیه کردن دیگران از روی انتقام یا

۱- امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان سپاه ۸۷/۰۸/۲۲.

۲- امام خامنه‌ای، بیانات در بازدید از نمایشگاه ابتکارات سپاه ۸۲/۰۴/۲۹.

۳- بیانات سال ۱۳۸۸، در دانشکده علوم دریایی نوشهر، ص ۱۷۰.

ارباب می‌دانند.» لغت‌نامه آکسفورد تهدید را «قصد ابراز شده برای صدمه، یا آسیب‌رسانی یا دیگر اقدامات خصمانه علیه کسی معرفی می‌کند.» در اصطلاح نیز تهدید بیانگر وضعیتی خطرآفرین و آسیب‌زا است که ارزش‌های اساسی و حیاتی یک بازیگر را مورد هدف قرار می‌دهد. این مفهوم در ادبیات سیاسی-امنیتی به معنای توانایی‌ها، نیات و اقدامات دشمن بالفعل و بالقوه برای ممانعت از دستیابی موفقیت‌آمیز خودی به علائق و مقاصد امنیت ملی یا مداخله به نحوی که نیل به علائق و مقاصد به خطر بیافتد، تعریف شده است (تاجیک، ۱۳۸۱: ۵۱ و ۵۲).

هدف از تهدیدات تأثیرگذاری بر اراده، اعتقادات، افکار و احساسات مخاطبان به منظور انهدام یا به تسلیم کشاندن جامعه هدف است. در این راستا «تهدیدات نظامی» که در گفتمان سنتی از امنیت، دارای کاربرد بسیاری می‌باشد؛ از آشکارترین و معتبرترین انواع تهدیدات است که استفاده از تسلیحات و تجهیزات نظامی، اعمال زور و ایجاد «منازعه» و «جنگ» برای دستیابی به اهداف بازیگر در عرصه سیاست عملی را به عنوان گزینه نظامی نهایی، جدی قلمداد نموده و در صدر اولویت تحلیل اقدامات دشمن و برخورد با آن قرار می‌دهد. در مطالعات امنیتی موضوع امنیت نظامی که در پیوند با سایر ابعاد امنیت قرار دارد به دولت و حاکمیت ارجاع داده می‌شود و تهدیدات نظامی در برخی موارد موضوعات نظامی را هدف قرار می‌دهند و در موارد دیگر تهدیدات نظامی، تهدید از طریق ابزار نظامی تلقی می‌شوند؛ از این رو مرکز ثقل مقابله با تهدیدات نظامی را «آمادگی و هوشیاری نیروهای مسلح» که ماهیت آن با امنیت نظامی گره خورده است، قرار داده‌اند.

«همان‌طور که عرض کردیم، این حصار را هم نباید بگذاریم رخنه‌ای ببیند. بله، در داخل این حصار، این مردم محکم ایستاده‌اند، اما حصار- یعنی نیروهای مسلح- را باید محکم نگهداشت. اولاً نیروهای مسلح تهدید را جدی بگیرند؛ بارها من این را گفتم. شما در محاسبات خودتان، مثل محاسبات سیاسی نمی‌توانید عمل کنید. محاسب سیاسی مثلاً می‌گوید امکان حمله دشمن کم است؛ بیست درصد است، سی درصد است؛ شما باید بگویید امکان حمله دشمن صد درصد است. آمادگی را با این مبنا در همه بخش‌ها بایستی برای خودتان فراهم کنید.»^۱

به اعتقاد بسیاری از اندیشمندان، تهدید نظامی هنوز اصلی‌ترین تهدید برای یک دولت محسوب می‌شود، زیرا همه اجزای دولت اعم از حاکمیت، سرزمین، نهاد دولت و جمعیت از سوی دیگر دستاوردهای تمدنی و اقتصادی را مورد هدف قرار می‌دهد. تهدید نظامی قابل درک و ملموس‌ترین

نوع تهدید برای آحاد یک جامعه است و مقابله با تهدیدات مستلزم داشتن نیروی مسلح قوی با تسلیحات مناسب و کاربردی است که این خود زمینه وابستگی را فراهم می‌آورد، زیرا تهیه تسلیحات در دنیای کنونی و پیشرفت فناوری یکی از مسائل مهم است و از آنجا که همه دولت‌ها نمی‌توانند نسبت به تهیه سلاح‌های متعارف اقدام کنند، بنابراین گزینه تهیه تسلیحات از خارج مطرح می‌شود. این مهم در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مورد تأکید قرار دارد. «امروز شما در دنیا نگاه کنید؛ قدرت‌های مسلط و مستکبر عالم تسلیحات درست می‌کنند، برای تهدید بشریت، نه برای گسترش عدالت؛ برای گسترش بی‌عدالتی، نه برای دادن امنیت به بشر؛ بلکه برای سلب امنیت از کسانی که تسلیم آنها نباشند. امروز مسئله در دنیا این است.^۱

در جمهوری اسلامی «ما به قدر دفاع از خودمان، خود را مسلح می‌کنیم، نه بیشتر، و در این مسلح کردن می‌خواهیم متکی به خودمان باشیم. ما از اینکه بخواهیم پول این ملت را برای جلب سلاح‌های مختلف از اطراف عالم، که برای ما لازم و در دفاع ما مؤثر نباشد صرف کنیم، بیزاریم.»^۲

«ملت‌های دیگر بدانند و ببینند که اگر عزت می‌خواهند، این عزت پیش آمریکا نیست، در وابستگی به قدرت‌ها نیست، در خرج کردن و پول دادن به کیسه سازندگان تسلیحاتی دنیا و در یوزگی تسلیحات آن‌ها نیست، در جوشش از درون، در اعتماد به نفس ملی، در توکل به خدا و پیشرفت در این‌هاست.^۳ از طرفی مداخلات نظامی و اقدامات تجاوزکارانه بارزترین مصادیق تهدیدات نظامی هستند؛^۴ که قدرت متمرکز مداخله‌جوی مستکبر جهانی با پشتوانه زر و زور و سلاح و انواع روش‌های تزویرآمیز، خواسته خودش را بر خیلی‌ها تحمیل کرده و امروز هم در بسیاری از جاهای دنیا این‌طور است.»^۵

گسترش بی‌رویه انواع سلاح‌های کشتار جمعی که روز به روز بر پیچیدگی کیفیت فناورانه آنها افزوده می‌شود، به ویژه سلاح‌هایی که در دست دولت‌های مستبد یا گروه‌های تروریستی قرار دارد، شدت تهدیدات امنیت نظامی را بسیار بالا برده است.

۱- بیانات، سال ۱۳۸۹ در دیدار مسئولان نظام در روز عید مبعث، ص ۱۲۵

۲- بیانات، سال ۱۳۷۱ در دیدار کارکنان نیروی هوایی ارتش، ص ۱۷۰

۳- بیانات، سال ۱۳۸۸ در دانشکده علوم دریایی نوشهر، ص ۱۷۱

۴- بیانات، سال ۱۳۷۰ با فرماندهان و جمعی از اعضای سپاه پاسداران، ص ۴۲۷

۵- بیانات، سال ۱۳۷۹، مراسم سردوشی در دانشگاه افسری امام علی (ع)، ص ۱۳۱

«به اعتقاد ما افزون بر سلاح هسته‌ای، دیگر انواع سلاح‌های کشتار جمعی، نظیر سلاح شیمیایی و سلاح میکروبی نیز تهدیدی جدی علیه بشریت تلقی می‌شوند. ملت ایران که خود قربانی کاربرد سلاح شیمیایی است، بیش از دیگر ملت‌ها خطر تولید و انباشت این‌گونه سلاح‌ها را حس می‌کند و آماده است همه امکانات خود را در مسیر مقابله با آن قرار دهد.»^۱

«ما اعتقاد به بمب اتم نداریم، به سلاح اتمی نداریم؛ دنبالش هم نخواهیم رفت. بر طبق مبانی اعتقادی ما، مبانی دینی ما، به کار بردن این‌گونه وسایل کشتار جمعی اصلاً ممنوع است، حرام است؛ این، ضایع کردن و حرث نسل است که قرآن آن را ممنوع کرده؛ ما دنبال این نمی‌رویم. ما دنبال آن چیزی می‌رویم که قدرت‌های سلطه‌گر حقیقتاً از آن باید بترسند، و من اعتقاد این است الان هم از همان می‌ترسند و آن، بیدار کردن روح حماسه و عزت اسلامی است در همه امت اسلام. ما این کار را خواهیم کرد؛ این را بدانند.»^۲

سیاست‌ها و راهکارهای مقابله با تهدیدات نظامی

«سیاست یعنی اداره درست جامعه؛ این جزو دین است.»^۳ «نیروهای مسلح کشور ما، ارتش جمهوری اسلامی ایران و همچنین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و بسیج، مجموعه توانا و مؤمنی را تشکیل داده اند که هر کدام در جایگاه ویژه خود و با مسئولیت مخصوص به خود توانسته‌اند و خواهند توانست در آینده، به فضل الهی تهدیدها را از این کشور دور کنند.»^۴ «اولین نقطه مثبت و نقطه قوت نظام این است که نظام ثابت کرده است که توانایی غلبه بر تهدیدها را دارد؛ این خیلی چیز مهمی است... نظامی تنها، بدون پشتیبان بین‌المللی، با دشمنی قدرتمندترین قدرتمندان مادی جهانی، در طول سی و دو سال با تهدیدهای متوالی و پی‌درپی مواجه بوده، اما بر همه این تهدیدها فائق آمده؛ این خیلی نقطه مهمی است. به نظر من نقطه قوت درجه اول نظام این است.»^۵ از منظر فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برخی از مهمترین سیاست‌های مقابله با تهدیدات نظامی عبارتند از:

تقویت بنیه دفاعی کشور در حد نیاز و در محدوده سیاست‌هایی که اعلام می‌گردد.^۶

۱- پیام سال ۱۳۸۹، به نخستین کنفرانس بین‌المللی خلع سلاح، ص ۳۵

۲- سال ۱۳۸۸، بیانات در دیدار دست‌اندرکاران ساخت ناوشکن جماران، ص ۲۴۶

۳- سال ۱۳۸۱ در دیدار اعضای ستادهای نماز جمعه سراسر کشور، ص ۵۸

۴- بیانات، سال ۱۳۸۱ در مراسم صبحگاه نیروی زمینی ارتش، ص ۱۱۱

۵- بیانات سال ۱۳۹۰ در دیدار مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران، ص ۱۱۳

۶- سیاست‌های برنامه پنج‌ساله دوم مصوب ۱۳۷۲/۸/۱۸

آمایش سرزمین مبتنی بر ملاحظات امنیتی و دفاعی.

افزایش اقتدار دفاعی و امنیتی و انتظامی به منظور بازدارندگی و ..

بهبود و تکمیل سازمانی و توزیع جغرافیایی نیروهای مسلح، متناسب با اندازه و نوع تهدیدها و آمایش سرزمین.

تقویت، توسعه و نوسازی صنایع دفاعی کشور با تأکید بر گسترش تحقیقات

توجه ویژه به حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار امنیت و دفاع از کشور و انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفین^۱

تقویت امنیت و اقتدار ملی با تأکید بر رشد علمی و فناوری، و...^۲

تحکیم و ارتقای امنیت پایدار، فراگیر و تضمین‌کننده اهداف و منافع ملی با تأکید بر: تقویت نقش مردم و اطلاعات مردمی در پیشگیری از تحرکات ضد امنیتی. ارتقای توانمندی‌های دفاعی و قدرت بازدارندگی به منظور دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدهای خارجی و ایجاد توازن منطقه‌ای...^۳

- تأکید بر پدافند غیرعامل، رعایت اصول و ضوابط پدافند غیرعامل؛ تهیه و اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل؛ تهیه طرح جامع پدافند غیرعامل در برابر سلاح‌های غیرممتعارف نظیر هسته‌ای، میکروبی و شیمیایی؛ و...^۴

- اعتناء، ترویج و تحکیم فرهنگ ایثار، جهاد، شهادت و تفکر بسیجی در جامعه و...^۵

- توسعه و تعمیق فرهنگ خودباوری، خودکفایی، نوآوری و خلاقیت در تمام سطوح و ابعاد دفاعی و امنیتی؛ ترویج نهضت نرم افزاری، تولید و توسعه علوم و فناوری و تحقیقات دفاعی و امنیتی و حرکت

۱- سیاست‌های برنامه سوم مصوب ۷۸/۳/۱ و پنج‌ساله چهارم مصوب ۱۳۸۲/۹/۲۰

۲- سیاست‌های برنامه پنج‌ساله چهارم مصوب ۱۳۸۲/۹/۲۰

۳- سیاست‌های برنامه پنج‌ساله پنجم در تاریخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱

۴- سیاست‌های کلی پدافند غیر عامل مصوب مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

۵- سیاست‌های کلی نظام برای ترویج و تحکیم فرهنگ ایثار و جهاد ۱۳۸۹/۲/۲۹

در مرزهای دانش با تأکید بر بومی‌سازی و روزآمدی؛ دستیابی به فناوری‌های برتر مورد نیاز دفاعی و امنیتی حال و آینده و ...^۱

راهکارها

در راستای اجرای سیاست‌ها، راهکارهای مقابله با تهدیدات امنیت نظامی مطرح می‌باشند که برخی از مهمترین آنها عبارتند از:

شجاعت و تدبیر: «بنابراین شجاعت لازم است. تدبیر هم لازم است. تدبیر یعنی آگاهی از آنچه که در برنامه دشمن است، و تصمیم درست و بجا در مقابله با آن.»^۲

نمایش قدرت: «آن چیزی که می‌تواند خطر دشمن را ضعیف کند، نمایش قدرت شماسست، نه نمایش ضعف شما. نمایش ضعف شما دشمن را تشجیع می‌کند.»^۳

همکاری کشورهای منطقه: «اینجا هم حضور بیگانگان مایه ناامنی است. امنیت خلیج فارس و دریای عمان با حضور کشورهای منطقه و همکاری آنها تأمین می‌شود و بس.»^۴

اقتدار متکی به ارزش معنوی و الهی: «اقتدار متکی به ایمان، اعتماد به خدای متعال، تلاش مخلصانه در راه آرمان‌های بلند و والا، احساس تکلیف خدایی و اتکال به خدای متعال.»^۵

دل دادن به قدرت لایتناهی الهی: «دلی که با قدرت لایتناهی الهی آشنا شد، در مقابل تهدیدها و رعد و برق‌های دشمنان از جا در نمی‌رود، مرعوب نمی‌شود.»^۶

علم و دست برتر علمی: «علم و دست برتر علمی، راز پیشرفت هر کشوری در اقتدار اقتصادی، سیاسی، نظامی و روحیه‌ای است.»^۷

۱- سیاست‌های کلی نظام در موضوع خودکفایی دفاعی و امنیتی (ابلاغی ۱۳۹۱/۰۹/۲۹)

۲- امام خامنه‌ای، بیانات، سال ۱۳۸۹ در اجتماع زائران و مجاوران رضوی، ص ۱

۳- امام خامنه‌ای، بیانات، سال ۱۳۸۶ در دیدار دانشجویان یزد، ص ۱۸۵

۴- بیانات، سال ۱۳۹۰ در پایگاه نیروی دریایی ارتش در بندرعباس

۵- بیانات، سال ۱۳۸۹ در مراسم فارغ‌التحصیلی دانش‌آموختگان ارتش

۶- امام خامنه‌ای، بیانات، سال ۱۳۸۷ دیدار مسئولان نظام، ص ۱۵۹

۷- ۰۸/۱۲/۱۳۸۴ بیانات در دیدار استانداران سراسر کشور

آموزش نظامی، تقویت عزم، ایمان و اخلاق: «آموزش نظامی، به علاوه تقویت عزم و ایمان. دل باید نیرومند باشد، تا جسم نیرومند و سلاح نیرومند را بتواند به کار بگیرد.»^۱ هر سازمان نیروهای مسلح، همچون پاره تن یکدیگر رفتار کنند.^۲

ارتقای مؤلفه‌های اقتدار نظامی: «استحکام سازماندهی، ارتقای قدرت رزمی، توانایی لازم برای تولید، تهیه، تکمیل و نگهداری تجهیزات، بالا نگه داشتن روحیه مسئولیت نظامی.»^۳

کارایی نظامی و رشد خلقتات جوانمردانه: «در یک مجموعه نظامی، اقتدار ملی با کارایی نظامی و رشد خلقتات جوانمردانه در آن‌ها، خود را نشان می‌دهد.»^۴

نیروی بسیج: «مطمئن باشید اگر حضور بسیج مستضعفین در هشت سال دفاع مقدس نبود، امروز سرنوشت ایران چیز دیگری بود، دشمن مسلط می‌شد.»^۵

ایفای نقش دلیرانه، فداکارانه، هوشمندانه: «نیروهای مسلح اگر دلیرانه، فداکارانه، هوشمندانه وظیفه و نقش خود را بدانند و در جایی که جایگاه واقعی آن‌هاست، خود را قرار دهند، می‌توانند این امنیت و این نیاز را تأمین کنند.»^۶

همبستگی ملی و ایمان دینی: «ملت ایران برای خنثی کردن تهدیدهای دشمن احتیاج به بمب اتمی و سلاح هسته‌ای ندارد. همدلی و همبستگی شما مردم و چنگ زدن شما به ریسمان الهی و ایمان دینی، مهمترین سلاح ملت ایران است.»^۷

تداوم حرکت سازنده و تقویت روز به روز کیفیت نیروهای مسلح:^۸

شناخت تهدیدات:^۱

۱- ۳۰/۰۹/۱۳۸۴ بیانات در مراسم مشترک دانشگاه‌های افسری ارتش

۲- ۳۰/۰۹/۱۳۸۴ بیانات در مراسم مشترک دانشگاه‌های افسری ارتش

۳- ۲۶/۰۸/۱۳۸۱ بیانات در بازدید از یگان‌های نمونه نیروی زمینی ارتش

۴- ۲۸/۰۱/۱۳۸۰ بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان و کارکنان ارتش

۵- بیانات سال ۱۳۸۸ در دیدار جمعی از بسیجیان کشور، ص ۱۹۵ و بیانات سال ۱۳۷۷ در دیدار گروهی از

پاسداران و بسیجیان در روز پاسدار ص ۱۸۳

۶- بیانات سال ۱۳۸۷ در مراسم نظامی مشترک یگان‌های استان فارس، ص ۲۷

۷- امام خامنه‌ای، بیانات، ۲۵ جلد، سال ۱۳۸۴ در صحن جامع رضوی، ص ۳

۸- امام خامنه‌ای، بیانات، سال ۱۳۷۵ در «مانور بزرگ ولایت»، ص ۴۹

فداکاری و پایداری: وظیفه ما آن است که با پایداری خود در مقابله با تهدید و تطمیع سلطه‌گران، این پرچم را همچنان برافراشته نگهداشته، از هیچ فداکاری‌ای دریغ نکنیم؛^۲

حفظ آمادگی و روحیه دفاع: «اگر ملت انقلابی، همیشه آمادگی و روحیه دفاع را برای خودشان حفظ کردند و اگر چهره و قیافه جامعه طوری بود که هرکس به آن نگاه کرد، احساس کند ملت آماده و مستعد دفاع از کشور است، در این صورت تهدیدها عملی نخواهد شد و نیت دشمن به تحقق نخواهد پیوست.»^۳

آمادگی جسمی و روحی: «افتخار به فداکاری است و امکان فداکاری به آمادگی جسمی و روحی است و نیروهای مسلح بایستی روحاً و جسماً خودشان را آماده نگه دارند. در صورتی که ما قوی باشیم، خواهیم توانست تهدیدها را از کشور و ملتمان دور کنیم.»^۴

تجزیه و تحلیل داده‌ها

یافته‌های پژوهش به شرح ذیل استخراج و به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، علاوه بر روش تحلیل محتوا از روش آمار استنباطی نیز استفاده شده است.

جدول ۱. شاخص‌های مندرج در تحلیل محتوای گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا امام

خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

شاخص‌ها	کلمات	فراوانی	درصد فراوانی
مأموریت ن.م	مقابله با دشمن، عملیات، استمرار عملیات، ایجاد ایمنی، حصن و حصار و دژ، حفظ مرز، حفظ استقلال، جنگ، دفاع، حفظ تمامیت ارضی، حفظ منافع، مقابله با تهدید، حفظ مردم و ملت.	۹۶۸	۱۹/۲۰

۱- امام خامنه‌ای، بیانات، سال ۱۳۷۹ در دیدار با جوانان، ص ۱۸

۲- امام خامنه‌ای، سال ۱۳۶۹، پیام به دومین دوره مجلس خبرگان رهبری، ص ۱۵۷

۳- امام خامنه‌ای، بیانات، سال ۱۳۶۸ در دیدار با جمعی از بسیجیان، ص ۲۷۱

۴- امام خامنه‌ای، بیانات، سال ۱۳۶۸ در مراسم اعطای نشان فتح به فرماندهان، ص ۴۶۱

۱۴/۶۰	۷۳۶	نیروهای مسلح، ارتش، سپاه، بسیج، نظامی‌گری.	نیروهای نظامی
۱۱/۲۸	۵۶۹	ایمان مداری، معنویت، تقوا، ایستادگی، اسلام باوری، اخلاص، شهادت‌طلبی، صبر، خودسازی، مجاهدت، توکل، تدین، اخلاق، جهاد.	معنویت محوری
۹/۷۰	۴۸۹	دانش، دانش اطلاعاتی، دانش سایبری، مهارت، اطلاعات، منابع، راهبرد، تجربه، برنامه‌ریزی، خودکفایی، پشتیبانی، توان رزمی، تحرک، توانایی، بازدارندگی، آمادگی‌های رزمی.	توانمندی ن.م
۷/۲۲	۳۶۴	معرفت نظامیان، دشمن‌شناسی، دشمن‌ستیزی، مقاومت در برابر دشمن،	بصیرت دینی
۷/۱۷	۳۶۲	آمادگی، قدرت، قدرت نظامی، اقتدار، تقویت، توان دفاعی، عزت آفرینی	اقتدار نظامی
۶/۲۱	۳۱۳	عزم و اراده، نیروی انسانی، تربیت، تربیت معنوی، معیشت، انگیزه و روحیه، خودباوری، شجاعت، تعهد، تلاش، فداکاری، وفاداری، ایثار، خردمندی، هوشیاری.	نیروی انسانی
۴/۵۲	۲۲۸	اطاعت، استحکام، نظم و انضباط، عدم مداخله سیاسی، سازماندهی، چابک‌سازی، کارایی و کارآمدی، مردمی بودن، حمایت مردمی، وحدت و هماهنگی ن.م، همکاری و رقابت ن.م، همبستگی و همدلی، محبوبیت.	کیفیت ن.م
۴/۴۴	۲۲۴	فرمانده، مدیریت، مسئولیت‌پذیری، خستگی‌ناپذیری، اعتقاد، سلسله‌مراتب، تدبیر.	فرماندهی و مدیریت
۳/۱۳	۱۵۸	آموزش نظامی، تربیت نظامی، پرورش نظامی، دانش	آموزش و

بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) / ۴۹

		نظامی، مراکز آموزش نظامی، دانشگاه افسری	تربیت
۳/۰۹	۱۵۶	علم، تحقیق و پژوهش، خلاقیت و نوآوری، نواندیشی، فناوری، ابتکار، همکاری با دانشگاه‌ها.	علم و فناوری
۲/۵۱	۱۲۷	تسلیحات، تجهیزات، امکانات نظامی	تجهیزات و امکانات
۲/۳۸	۱۲۰	آداب نظامی، ارزش‌ها، هویت نظامی، مسائل فرهنگی، فرهنگ نظامی	جهاد فرهنگی
۱/۸۶	۹۴	سازماندهی، تشکیلات نظامی	سازماندهی ن.م
۱/۵۶	۷۹	حفاظت اطلاعات، مراقبت، پیشگیری، مقابله با نفوذ، مقابله با جاسوسی، توجیه، نبض‌گیری، آرامش.	حفاظت و ایمنی
۰/۴۹	۲۵	دفاع مردمی، پدافند غیر عامل، بازدارندگی، تهدید در برابر تهدید	سیاست و راهبرد ن.م
۰/۴۵	۲۳	پول، بودجه، اعتبارات	بودجه و اعتبارات
۰/۰۹	۵	موقعیت جغرافیایی، موقعیت سوق‌الجیشی، اهمیت راهبردی، پیمان دفاعی.	موقعیت راهبردی
۱۰۰	۵۰۴۰	جمع	

تحلیل گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه امنیت نظامی بر اساس روش سه مرحله‌ای، اقدام گردید که نمونه آن در جدول ۲ ارائه می‌شود.

شناسه	برداشت از اصل متن	گرایش و جهت‌گیری متن	تحلیل تبیینی یا توجیهی
بازدید فرمانده کل قوا از نمایشگاه نیروی زمینی ارتش ۰۳/۰۲/۱۳۹۱	«در فرماندهان، علم لازم است، استحکام شخصیتی لازم است، هم باید دانش کار و تخصص کار را داشته باشند، هم باید از لحاظ شخصیت، مستحکم باشند. آدم‌های سست عنصر، آدم‌های ضعیف، آدم‌های بی‌طاقت در مقابل جاذبه‌های گوناگون، نمی‌توانند فرماندهی درست و موفق بکنند»	علم و استحکام شخصیتی فرماندهان	ترویج و بزرگی فرماندهان
بیانات سال ۱۳۸۳ در دیدار کارکنان نیروی زمینی سپاه انقلاب اسلامی	«برای یک نیروی مسلح، مهمترین مسئله این است که از لحاظ دل و عزم و ایمان و همچنین از لحاظ جسم و وجود خارجی، دارای تبحر و آمادگی رزمی و سازمانی و جسمانی باشد. ایمان و انگیزه و روحیه در کنار آموزش، سازماندهی، ترتیب، نظم و امکانات، دو بال اساسی برای یک نیروی مسلح است.»	ایمان و انگیزه و روحیه در کنار آموزش، سازماندهی، نظم و امکانات دو بال اساسی نیروهای مسلح	ترویج و تعالی بخشی معنویت و کیفیت در ن.م
بیانات ۱۳۸۲ در مراسم دانشجویان دانشگاه‌های افسری ارتش در دانشگاه امام علی(ع)	«ما معتقد به انضباط آهنین، نظم منطقی، کار علمی، آموزش به‌روز و سلاح در حدّ ممکن برای نیروهای مسلح خود هستیم؛ اما همه این‌ها را در کنار تقوا، توکل و دلدادگی به آرمان‌ها و مردم معتبر می‌دانیم. الگوی ما مالک اشتر است؛ برترین سردار بلندپایه جنگ‌های پُرماجرایی امیرالمؤمنین؛	لزوم نظم و انضباط آهنین و منطقی، کار علمی، آموزش به روز، سلاح در حد ممکن در کنار تقوا، توکل و دلدادگی به آرمان‌ها	ترویج و تعالی بخشی معنویت در کنار امکانات ن.م

<p>عمق بخشی و نهادینگی عوامل پیروزی نظامی</p>	<p>عوامل پیروزی نظامی: قدرت فرماندهی، دانش نظامی، تسلط بر عملیات، توان به کارگیری نیروها، نیروی ایمان</p>	<p>شجاع‌ترین مرد عرب. «در جنگ نظامی، سازماندهی و عملیات و فرماندهی و تاکتیک و دقت نظر و موقع‌شناسی و ده‌ها عامل در کنار هم، دانش نظامی را به وجود می‌آورد و استعداد و نبوغ نظامی را نشان می‌دهد؛ بنابراین یک عامل از دو عامل مهم چنین پیروزی‌های مهمی، قدرت فرماندهی، دانش، مسلط بودن بر عملیات پیچیده جنگ و توان به کارگیری نیروها است، اما این عامل، از عامل دیگری به نام نیروی ایمان ناشی می‌شود».</p>	<p>بیانات ۱۳۷۸ در دیدار جمعی از فرماندهان و رزمندگان عملیات بیت‌المقدس، سالروز آزادی خرمشهر</p>
<p>عمق بخشی و نهادینگی توجه معنوی به نیروی انسانی</p>	<p>کیفیت بخشیدن و تدارک معنوی نیروی انسانی و توجه به ایمان آنها.</p>	<p>«کیفیت بخشیدن به نیروهای انسانی. نیروهای انسانی را رها نکنید. نیروی انسانی، دائم احتیاج دارد به تدارک معنوی و پشتیبانی معنوی. در گزینش زیر دستان و انتصاب مأموران، در درجه اول به ایمان آنها توجه کنید... (نه اینکه بقیه معیارها را ندیده بگیرید) ..ایمان شاخص اولتان باشد..»</p>	<p>بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان و کارکنان ارتش ۳۰/۰۱/۱۳۷۴</p>
<p>نهادینه سازی و تعالی بخشی آمادگی‌ها</p>	<p>حفظ آمادگی روحی برای دفاع از اسلام و انقلاب فریضه نـم است.</p>	<p>«حفظ آمادگی‌های گوناگون به ویژه آمادگی روحی برای دفاعی جانانه از اسلام و انقلاب، بالاترین فریضه‌ای است که امروز متوجه شما و همه نیروهای مسلح است. سپاه و بسیج و ارتش باید این آمادگی را در حد اعلی حفظ کنند و نگذارند اندک فتوری در عزم و اراده مردانه آنان پدید آید».</p>	<p>مکتوبات، ۱۳۶۸ پیام به مجمع بزرگ فرماندهان سپاه و بسیج</p>

جدول ۳. مؤلفه‌ها، زیر مؤلفه‌ها و نمونه عوامل مؤثر بر ترانزیت نظامی در گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا
امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به روش تحلیل گفتمان

ابعاد امنیت نظامی ←	ذهنی (آرامش و اطمینان) عینی (نبود تهدید) ↔	
سطوح امنیت نظامی ←	ملی (مقابله و پاسخگویی) فراملی (بازدارندگی) ↔	
مؤلفه‌های امنیت نظامی	زیرمؤلفه‌ها	عوامل مؤثر بر تر
	آموزش و تربیت	رشد دادن فکر و عقل، رفع شبهات، جوشش استعدادها علمی و سالم سازی معنوی، روحیه و تدین، کسب دانایی و توانایی، حفظ و ارتقای آمادگی و توان رزمی
	تحقیق و پژوهش	ابتکار، نوآوری، داشتن قدرت علمی، علم و دست برتر علمی، تحقیقات در کار تولید، کشف و رشد استعدادها، خردورزی و فوران اندیشه‌ها، نواندیشی و اغتنام فرصت
	فناوری	تولید و ابتکار و خودکفایی در حد عالی، همکاری ن.م با دانشگاه‌ها در تولید، دستیابی به فناوری جهشی، روش‌های مبتنی بر خلاقیت و فناوری،
	موقعیت راهبردی	داشتن پیمان دفاعی منطقه‌ای، وسعت مناسب، شکل کشور، وضعیت توپوگرافی زمین، موقعیت ژئوپلتیک، عمق راهبردی، آمایش سرزمینی نیروهای مسلح، وضعیت طبیعت کشور، موقعیت مهم جغرافیایی، موقعیت سوق‌الجیشی،
بودجه و اعتبارات	اختصاص اعتبارات بر اساس اولویت‌های عملیاتی، مدیریت و صرفه جویی، تنظیم بودجه بر اساس سیاست‌های مصوب، دقت در هزینه اعتبارات سری. بودجه دفاعی متناسب، سطح معیشت و منزلت کارکنان،	

	زیرساخت‌های نظامی	زیرساخت‌های نرم‌افزاری؛ مهمترین زیرساخت، زیرساخت انسانی است، دانشگاه مهمترین زیرساخت پیشرفت و توسعه، سیاست‌گذاری، تجربه متراکم برخورد با مسائل جهانی، منطقه‌ای، داخلی،
پشتیبانی و امداد رزمی		نوآوری در شیوه‌های پشتیبانی و روش‌های جدید تسلیحاتی، طراحی تعمیر، نوآوری و نگهداری، بروز استعدادها در تعمیر و نگهداری، استفاده حداکثری از جنگ‌افزارها و تجهیزات موجود، نگاه به آینده،
صنایع دفاعی		فاصله گرفتن از خرید تسلیحات و وابستگی به خارج، کسب دانش و فناوری‌های نو و نرم‌افزارهای پیشرفته دفاعی و نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی، افزایش ضریب خودکفایی روش‌های جدید تسلیحاتی.
فرماندهی و مدیریت		فرماندهی ولایت فقیه، اطاعت ولایتی، مدیریت راهبردی صحیح، قوت و اراده فرماندهی، تسلط بر عملیات، توان به‌کارگیری نیروها، استحکام فرماندهی، ابتکار، پیگیری، حضور در همه رده‌ها، با ایمان،
آمادگی کارآمد، انسانی، نیروی انسانی پایدار و وفادار		متناسب با اهداف و آرمان‌های نظام، خودباوری، خودسازی، بازسازی نیروی انسانی، همت، امید، کیفیت‌بخشی، تدارک معنوی، نیروی انسانی مستعد، اهتمام به منزلت و معیشت، فراگرفتن خوب، انضباط خوب، آمادگی همیشگی.
ماموریت نیروهای مسلح		حصن و حصار نظام بودن، آمادگی همه‌جانبه (علمی، عملی، تجربی)، تجهیزاتی، تسلیحاتی، وحدت و برادری، معنوی، فکری، روحی، سیاسی، شناخت دشمن، رزمی، دفاعی، آموزشی، سازماندهی، اخلاقی)
تجهیزات وامکانات		تسلیحات متناسب و در حد ممکن و در حد توان، سلاح نیرومند، استفاده از همه امکانات، تمرکز امکانات، نگهداری و تعمیر، تجهیزات قوی و هوشمند، کوچک و سبک کردن و افزایش برد سلاح‌ها،
سازماندهی ن.م		سازماندهی مستحکم، درست و پویا و روان، تقویت ارتش و سپاه به عنوان دو بازوی مسلح، ترکیب منطقی و عالی ن.م، چاپک‌سازی و کارآمد نمودن ساختار، استمرار فعالیت بسیج مردمی،

	اصول و مبانی اساسی	توحید، اسلام محوری متکی به معنویت، عقلانیت و عدالت، ایمان به غیب و تداوم حیات بعد از مرگ، استعداد بی پایان انسان، حاکمیت حق، عدالت، ایستادگی در مقابل جبهه‌های ضد اسلام و دین، پایداری
	ارزش‌های اسلامی	تعظیم شعائر دین، اقامه نماز جماعت اول وقت، بصیرت دینی، دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی، ایثار و فداکاری، امانتداری و وفاداری، خردمندی و یادگیری سازمانی، وحدت و انسجام سازمانی،
	ممنوعات	بهره‌گیری از آثار شهدا و دفاع مقدس، شعر و هنر دفاع مقدس، حفظ و ترویج آثار، ارزش‌ها، حماسه‌ها و تجارب انقلاب اسلامی و دفاع مقدس
	جهاد فرهنگی	نهادینه‌سازی فرهنگ سازمانی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی و کرامت انسانی و ارج نهادن به سرمایه‌های انسانی و اجتماعی، پاسداری و حراست از هویت همگانی، هویت فرهنگی،
	سیاست‌ها، تهدیدات و راهبردها	هدف‌گذاری برای ایجاد امنیت، تدوین چشم‌انداز کلی، سیاست‌گذاری برای رسیدن به چشم‌انداز، برنامه‌ریزی برای اجرای سیاست‌ها، برخورداری از برنامه‌های فراگیر و جامع، بازنگری دائم برنامه‌ها،
توان تحول و نو شدن	روابط	روابط لشکری و کشوری، روابط ائتلاف و اتحاد نظامی خارجی
	دکترین، آموزش و سازماندهی	منع و ممنوعیت سلاح‌های کشتار جمعی، ارتقای توانمندی‌های دفاعی و قدرت بازدارندگی، دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدهای خارجی و ایجاد توازن منطقه‌ای،
	ظرفیت و قابلیت نوآوری	ریشه‌یابی مسائل و پیشگیری از وقوع آنها، چابک‌سازی و به‌کارگیری روش‌های نوین در سازماندهی، اولویت‌بندی و کار هدفمند با برنامه، استفاده از راه‌های میانبر، دوراندیشی و تدبیر امور، دانایی محوری،
قدرت و امداد دفاعی	توان رزم	کارآزمودگی، کارآمدی، انضباط کامل، نظامی‌گری مؤمنانه، آمادگی رزمی، قدرت سلاح، افزایش توان مادی، بی‌نهایت قوی شدن ن.م، نیرومندتر شدن مستمر ارتش و سپاه (نوآوری در ساخت سلاح و

	تاکتیک	دفاع چند لایه از مراکز ثقل، اطمینان از عملیات تأثیر محور موشکی، به‌کارگیری گروه‌های رزمی خودکفای چابک، تمرکز بر نقاط آسیب‌پذیر دشمن، تخریب اراده دشمنان با مقاومت و پایداری،
	به‌کارگیری	رابطه تنگاتنگ نیروهای مسلح با مردم، احساس الهی مردم از خدمت مقدس سربازی جوانان خود پشتیبانی نیروهای داوطلب مردمی عامل توانایی کامل نیروهای مسلح، بسیج‌های عظیم مردمی
موانع اطلاعات و حفاظت اطلاعات	اطلاعات	تلاش و دقت و مراقبت در تولید اطلاعات، دشمن‌شناسی، بیداری و هوشیاری دائم در برابر دشمن، مقابله با توطئه‌های امنیتی دشمن، کار پر حجم و با کیفیت همراه با اخلاص در بخش اطلاعات و
	ضد اطلاعات	چشم‌های امین، تیز بین، ریزبین و بصیر دستگاه‌های اطلاعاتی، صهیونیست‌ها دشمن اصلی نظام، شناخت راهکارهای دشمن، مقابله با نفوذ دشمن در ن.م، شناخت حساسیت‌های دشمن،
	امنیتی	حفاظت از مراکز حساس نظامی و غیر نظامی، توسعه نظام‌های پیشگیری از آسیب‌های فردی و اجتماعی، رعایت قانون و رعایت اخلاق در اجرای قانون، سخت‌گیری در موارد تخلف؛ گسترش پدافند غیرعامل،

جدول ۴: میزان تأثیر عوامل مختلف بر امنیت نظامی ج.ا.ا.

ردیف	عوامل مؤثر	فراوانی					درصد فراوانی نسبی				
		خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	فاقد اهمیت	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	فاقد اهمیت
۱	کار علمی جهادی در کسب دانش و فناوری‌های نو و تولیدات پیشرفته دفاعی	۲۴	۹	۰	۰	۰	۷۲/۷	۲۷/۳	۰	۰	۰
۲	گسترش پدافند غیرعامل و مقابله با سلاح‌های کشتار جمعی	۱۵	۱۷	۰	۰	۱	۴۵/۴	۵۱/۵	۰	۰	۳/۰
۳	اقتدار فرماندهی و رهبری ولی امر مسلمین و اطاعت ولایی فرماندهان	۲۹	۴	۰	۰	۰	۸۷/۸	۱۲/۱	۰	۰	۰
۴	استفاده از موقعیت ژئوپلیتیک و عمق راهبردی در توزیع جغرافیایی نیروی مسلح، متناسب با نوع تهدیدها	۱۳	۱۷	۳	۰	۰	۳۹/۳	۵۱/۵	۹/۰	۰	۰
۵	شایسته سالاری و استفاده از دل‌های پاک و نیروهای با استعداد، شجاع و باتدبیر	۱۹	۱۳	۱	۰	۰	۵۷/۵	۳۹/۳	۳/۰	۰	۰
۶	توان بسیج ملی و مدیریت نیروهای ذخیره، رابطه تنگاتنگ با مردم	۱۸	۱۴	۱	۰	۰	۵۴/۵	۴۲/۴	۳/۰	۰	۰
۷	اسلام محوری، فرماندهی و اداره امور بر مبنای فقه شیعی، آرمان‌های حضرت امام (ره) پایداری در اصول	۲۲	۱۱	۰	۰	۰	۶۶/۷	۳۳/۳	۰	۰	۰
۸	تلاش و کوشش در راه نهادینه سازی فرهنگ ایثار، مقاومت و شهادت، جهاد با دشمن	۱۱	۲۰	۲	۰	۰	۳۳/۳	۶۰/۶	۶/۰	۰	۰
۹	آمادگی مبتنی بر تهدید و امکان حمله صدرصد دشمن و قدرت مقابله با تهاجم عملیات روانی، قدرت مقابله با جنگ اطلاعاتی و الکترونیکی و الکترومغناطیسی	۱۱	۲۲	۰	۰	۰	۳۳/۳	۶۶/۶	۰	۰	۰
۱۰	کار بر حجم و با کیفیت همراه با اخلاص در بخش اطلاعات و حفاظت اطلاعات با رعایت موازین شرعی و قانونی در کلیه اقدامات	۱۵	۱۶	۲	۰	۰	۴۵/۴	۴۸/۴	۶/۰	۰	۰
۱۱	نیروی انسانی کارآمد، وفادار و پایدار دشمن‌ستیز با احساس تکلیف خدایی	۱۸	۱۱	۴	۰	۰	۵۴/۵	۳۳/۳	۱۲/۱	۰	۰

بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) / ۵۷

۶/۶۳	.	.	۲/۲	۳۶/۳	۴۲/۴	.	.	۷	۱۲	۱۴	اهتمام به سطح معیشت و منزلت به صورت عادلانه در همه نیروهای مسلح	۱۲
۶/۸۴	.	۳/۰	۳/۰	۵۷/۵	۳۶/۳	.	۱	۱	۱۹	۱۲	نوآوری در شیوه‌های پشتیبانی، خودکفایی، ارتقای پشتیبانی و کیفیت تجهیزات، صرفه‌جویی پشتیبانی	۱۳
۷/۰۰	.	.	۳/۰	۶۰/۶	۳۶/۳	.	.	۱	۲۰	۱۲	دفاع چند لایه از مراکز نقل، اطمینان از عملیات تأثیر محور موشکی، به‌کارگیری گروه‌های رزمی خودکفای چابک، تمرکز بر نقاط آسیب‌پذیر دشمن، تخریب اراده دشمنان با مقاومت و پایداری	۱۴
۶/۵۴	.	.	۱۲/۱	۵۷/۵	۳۰/۳	.	.	۴	۱۹	۱۰	چابک‌سازی و کل‌آمد نمودن ساختار، استحکام سازماندهی و ارتقای قدرت رزمی	۱۵
۷/۲۱	.	.	.	۵۷/۵	۳۹/۳	.	.	.	۱۹	۱۳	ارتقای هویت علمی و کیفیت آموزش و تربیت نظامی مبتنی بر ارزش‌ها و متناسب با سمت و سوی مقابله با تهدید آمریکا و نیازهای صحنه عملیات	۱۶
۶/۹۳	.	۳/۰	۶/۱	۴۸/۴	۴۲/۴	.	۱	۲	۱۶	۱۴	افزایش ضریب خودکفایی و ارتقای ظرفیت‌ها در بومی شدن فناوری‌های دفاعی	۱۷
۶/۶۳	.	.	۱۸/۱	۴۲/۴	۳۹/۳	.	.	۶	۱۴	۱۳	پیشگیری، چابک‌سازی، دوراندیشی و تدبیر امور، دانایی محوری، تخصص‌گرایی	۱۸
۶/۶۳	.	.	۱۵/۱	۴۸/۴	۳۶/۳	.	.	۵	۱۶	۱۲	سازمان‌های نیروهای مسلح همچون پاره‌های تن یکدیگر رفتار کنند.	۱۹
۷/۱۸	.	.	۹/۰	۴۲/۴	۴۸/۴	.	.	۳	۱۴	۱۶	کسب دانش و فناوری‌های نو، نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی و ساخت نرم افزارها و سخت افزارهای پیشرفته دفاعی	۲۰
۷/۱۹	۱/۱۵	۱/۳	۶/۲۸	۴۵/۱۶	۴۷/۰۷	۱	۲	۴۲	۳۰۳	۳۱۱	مجموع	

بررسی تأثیر عوامل بر تر و مؤثر بر ارتقای امنیت نظامی

به منظور بررسی تأثیر عوامل بر تحکیم و توسعه امنیت نظامی، میانگین ارزش عددی ۲۰ شاخص مربوطه برای هر یک از پاسخگویان محاسبه و سپس از آزمون t یک نمونه برای آزمودن فرضها استفاده گردید. نتایج این آزمون در جدول زیر درج شده است که با توجه به سطوح معنادار به دست آمده برای هر یک از عوامل، با ۹۹ درصد اطمینان می توان گفت تک تک این عوامل اثر معناداری بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران دارند.

با توجه به ترتیبی بودن مقیاس اندازه گیری شاخصها و به منظور اطمینان از نتایج حاصل از آزمونهای t انجام شده، این آزمونها با استفاده از آزمون علامت نیز مورد بررسی واقع و نتایج به دست آمده را مورد تأیید قرار دادند.

جدول ۵: نتایج آزمون t یک نمونه در بررسی میزان تأثیر عوامل مختلف بر امنیت نظامی ج.ا.ا.

ردیف	عوامل	تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	مقدار آماره t	سطح معنی دار (Sig.)
۱	کار علمی جهادی در کسب دانش و فناوریهای نو و تولیدات پیشرفته دفاعی	۳۳	۸/۱۸	۱/۵۰۶	۰/۲۶۲	۱۲/۳۱	۰/۰۰۰
۲	گسترش پدافند غیرعامل و مقابله با سلاحهای کشتار جمعی	۳۳	۷/۱۸	۱/۹۵۹	۰/۳۴۶	۷/۳۱	۰/۰۰۰
۳	اقتدار فرماندهی و رهبری ولی امر مسلمین و اطاعت ولایی فرماندهان	۳۳	۸/۶۳	۱/۲۶۰	۰/۲۲۳	۱۷/۲۶	۰/۰۰۰
۴	استفاده از موقعیت ژئوپلتیک و عمق راهبردی در توزیع جغرافیایی نیروهای مسلح، متناسب با اندازه و نوع تهدیدها و آمایش سرزمین.	۳۳	۶/۹۰	۱/۶۲۰	۰/۲۸۲	۸/۸۶	۰/۰۰۰
۵	شایسته سالاری و استفاده از دل های پاک و نیروهای با استعداد، شجاع، و باتدبیر.	۳۳	۷/۶۳	۱/۶۴۶	۰/۲۸۷	۹/۰۴	۰/۰۰۰
۶	توان بسیج ملی و مدیریت نیروهای ذخیره، رابطه تنگاتنگ با مردم،	۳۳	۷/۵۴	۱/۶۸۲	۰/۲۹۳	۹/۴۷	۰/۰۰۰

بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) / ۵۹

۰/۰۰۰	۹/۰۲	۰/۳۴۸	۱/۹۹۷	۸/۰۰	۳۳	اسلام محوری، فرماندهی و اداره امور بر مبنای فقه شیعی، آرمان‌های حضرت امام خمینی(ره) پایداری در اصول،	۷
۰/۰۰۰	۶/۸۲	۰/۳۱۳	۱/۸۰۰	۶/۸۱	۳۳	تلاش و کوشش در راه نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار، مقاومت، شهادت، جهاد با دشمن	۸
۰/۰۰۰	۵/۶۶	۰/۳۹۹	۲/۲۹۲	۷/۰۰	۳۳	آمادگی مبتنی بر تهدید و امکان حملهٔ صدرصد دشمن و قدرت مقابله با تهاجم عملیات روانی، قدرت مقابله با جنگ اطلاعاتی و الکترونیکی و الکترومغناطیسی	۹
۰/۰۰۰	۸/۵۹	۰/۲۷۰	۱/۵۵۰	۷/۱۸	۳۳	کار پر حجم و با کیفیت همراه با اخلاص در بخش اطلاعات و حفاظت اطلاعات با رعایت موازین شرعی و قانونی در کلیه اقدامات	۱۰
۰/۰۰۰	۷/۲۰	۰/۳۵۶	۱/۹۸۲	۷/۲۷	۳۳	نیروی انسانی کارآمد، وفادار و پایدار دشمن ستیز با احساس تکلیف خدایی،	۱۱
۰/۰۰۰	۶/۲۳	۰/۳۹۱	۲/۲۱۳	۶/۶۳	۳۳	اهتمام به سطح معیشت و منزلت در همه نیروهای مسلح	۱۲
۰/۰۰۰	۵/۴۹	۰/۳۳۹	۱/۹۵۰	۶/۸۴	۳۳	نوآوری در شیوه‌های پشتیبانی، نگاه به آینده، خودکفایی، ارتقای پشتیبانی و کیفیت تجهیزات، صرفه‌جویی پشتیبانی،	۱۳
۰/۰۰۰	۶/۱۲	۰/۳۵۸	۲/۰۲۳	۷/۰۰	۳۳	دفاع چند لایه از مراکز ثقل، اطمینان از عملیات تأثیر محور موشکی، به‌کارگیری گروه‌های رزمی خودکفای چابک، تمرکز بر نقاط آسیب‌پذیر دشمن، تخریب اراده دشمنان با مقاومت و پایداری، برخورداری از مهارت‌های حرفه‌ای،	۱۴
۰/۰۰۰	۴/۵۵	۰/۳۷۶	۲/۱۶۲	۶/۵۴	۳۳	چابک‌سازی و کارآمد نمودن ساختار، استحکام سازماندهی و ارتقای قدرت رزمی.	۱۵
۰/۰۰۰	۶/۹۰	۰/۳۴۴	۱/۹۴۷	۷/۲۱	۳۲	ارتقای هویت علمی و کیفیت آموزش و تربیت نظامی مبتنی بر ارزش‌ها و متناسب با سمت و سوی مقابله با تهدید آمریکا و نیازهای صحنه عملیات،	۱۶

۰/۰۰۰	۶/۴۷	۰/۳۲۵	۱/۸۷۰	۶/۹۳	۳۳	افزایش ضریب خودکفایی و ارتقای ظرفیت‌ها در بومی شدن فناوری‌های دفاعی	۱۷
۰/۰۰۰	۶/۳۴	۰/۳۴۷	۱/۹۹۵	۶/۶۳	۳۳	پیشگیری، چابک‌سازی، دوراندیشی و تدبیر امور، دانایی محوری، تجربه‌گی و تخصص‌گرایی،	۱۸
۰/۰۰۰	۵/۰۴	۰/۳۸۲	۲/۱۹۴	۶/۶۳	۳۳	سازمان‌های نیروهای مسلح همچون پاره‌های تن یکدیگر رفتارکنند.	۱۹
۰/۰۰۰	۵/۴۹	۰/۳۶۷	۲/۱۰۸	۷/۱۸	۳۳	کسب دانش و فناوری‌های نو، نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی و ساخت نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای پیشرفته دفاعی،	۲۰

اولویت‌بندی عوامل مؤثر از نظر میزان تأثیر بر امنیت نظامی

به منظور مقایسه میزان تأثیر عوامل مختلف بر ارتقای امنیت نظامی و اولویت‌بندی این عوامل، از روش تحلیل واریانس فریدمن استفاده گردید که نتایج آزمون در جدول زیر درج شده است.

جدول ۶: اولویت عوامل از نظر میزان تأثیر بر ارتقای امنیت نظامی با توجه به میانگین‌ها

ردیف	عوامل برتر مؤثر بر امنیت نظامی	میانگین
۱	اقتدار فرماندهی و رهبری ولی امر مسلمین و اطاعت ولایی فرماندهان	۸/۶۳
۲	کار علمی جهادی در کسب دانش و فناوری‌های نو و تولیدات پیشرفته دفاعی	۸/۱۸
۳	اسلام محوری، فرماندهی و اداره امور بر مبنای فقه شیعی، آرمان‌های حضرت امام خمینی(ره) پایداری در اصول،	۸/۰۰
۴	شایسته‌سالاری و استفاده از دل‌های پاک و نیروهای با استعداد، شجاع و با تدبیر.	۷/۶۳
۵	توان بسیج ملی و مدیریت نیروهای ذخیره، رابطه تنگاتنگ با مردم،	۷/۵۴
۶	نیروی انسانی کارآمد، وفادار و پایدار دشمن ستیز با احساس تکلیف خدایی،	۷/۲۷
۷	ارتقای هویت علمی و کیفیت آموزش و تربیت نظامی مبتنی بر ارزش‌ها و متناسب با سمت و سوی	۷/۲۱

بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) / ۶۱

	مقابله با تهدید آمریکا و نیازها	
۷/۱۸	کار پر حجم و با کیفیت همراه با اخلاص در بخش اطلاعات و حفاظت اطلاعات با رعایت موازین شرعی و قانونی	۸
۷/۱۸	گسترش پدافند غیرعامل و مقابله با سلاح‌های کشتار جمعی	۹
۷/۱۸	کسب دانش و فناوری‌های نو، نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی و ساخت نرم‌افزارها و سخت افزارهای پیشرفته دفاعی،	۱۰
۷/۰۰	آمادگی مبتنی بر تهدید و امکان حملهٔ صددرصد دشمن و قدرت مقابله با تهاجم عملیات روانی، جنگ اطلاعاتی و الکترونیکی	۱۱
۷/۰۰	دفاع چند لایه از مراکز ثقل، اطمینان از عملیات تأثیر محور موشکی، به‌کارگیری گروه‌های رزمی خودکفای چابک، تمرکز بر نقاط آسیب‌پذیر دشمن، تخریب اراده دشمنان با مقاومت و پایداری، برخورداری از مهارت‌های حرفه‌ای،	۱۲
۶/۹۳	افزایش ضریب خودکفایی و ارتقای ظرفیت‌ها در بومی شدن فناوری‌های دفاعی	۱۳
۶/۹۰	استفاده از موقعیت ژئوپلتیک و عمق راهبردی در توزیع جغرافیایی نیروهای مسلح، متناسب با اندازه و نوع تهدیدها	۱۴
۶/۸۴	نوآوری در شیوه‌های پشتیبانی، نگاه به آینده، خودکفایی، ارتقای پشتیبانی و کیفیت تجهیزات، صرفه‌جویی پشتیبانی،	۱۵
۶/۸۱	تلاش و کوشش در راه نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار، مقاومت و شهادت، جهاد با دشمن،	۱۶
۶/۶۳	سازمان‌های نیروهای مسلح همچون پاره‌های تن یکدیگر رفتار کنند.	۱۷
۶/۶۳	پیشگیری، چابک‌سازی، دوراندیشی و تدبیر امور، دانایی محوری، خبره‌گی و تخصص‌گرایی،	۱۸
۶/۶۳	اهتمام به سطح معیشت و منزلت در همه نیروهای مسلح	۱۹
۶/۵۴	چابک‌سازی و کارآمد نمودن ساختار، استحکام سازماندهی و ارتقای قدرت رزمی.	۲۰

بررسی تأثیر عوامل بر ارتقای امنیت نظامی در سطوح و ابعاد مختلف

با ملاحظه جدول (۷) و مقایسه میانگین‌های به دست آمده برای میزان تأثیر عوامل مختلف می‌توان عواملی که بیشترین تأثیر را در سطح ملی یا فراملی و همچنین در ابعاد داخلی یا خارجی دارند و عواملی که تأثیر مشترک دارند را مشخص نمود.

جدول ۷: میزان تأثیر عوامل مختلف بر امنیت نظامی ج.ا.ا در سطوح و ابعاد مختلف

ردیف	عوامل مؤثر	امنیت نظامی			
		ابعاد		سطح	
		ذهنی	عینی	خارجی	داخلی
۱	افزایش ضریب خودکفایی و ارتقای ظرفیت‌ها در بومی شدن فناوری‌های دفاعی	۰/۹	۱/۸	۱/۲	۱/۳
۲	آمادگی مبتنی بر تهدید و امکان حمله صددردص دشمن و قدرت مقابله با تهاجم	۱/۲	۱/۳	۱/۳	۱/۳
۳	اقتدار فرماندهی و رهبری ولی امر مسلمین و اطاعت ولایی فرماندهان	۱/۲	۱/۲	۰/۸	۱/۵
۴	اهتمام به سطح معیشت و منزلت در همه نیروهای مسلح	۰/۹	۱/۴	۰/۸	۱/۵
۵	توان بسیج ملی و مدیریت نیروهای ذخیره، رابطه تنگاتنگ با مردم،	۰/۷	۱/۷	۰/۷	۱/۷
۶	کار پر حجم، کیفی و با اخلاص در بخش اطلاعات و حفاظت اطلاعات	۱/۰	۱/۵	۱/۱	۱/۵
۷	نیروی انسانی کارآمد، وفادار و پایدار دشمن‌ستیز با احساس تکلیف خدایی،	۱/۱	۱/۴	۰/۸	۱/۷
۸	چابک‌سازی و کارآمد نمودن ساختار، استحکام سازماندهی و ارتقای قدرت رزمی.	۰/۸	۱/۴	۰/۷	۱/۷
۹	سازمان‌های نیروهای مسلح همچون پاره‌های تن یکدیگر رفتارکنند.	۰/۷	۱/۵	۰/۶	۱/۷

بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) / ۶۳

۱۰	شایسته سالاری و استفاده از دل‌های پاک و نیروهای با استعداد، شجاع و باتدبیر.	۱/۵	۰/۹	۱/۵	۰/۸
۱۱	پیشگیری، چابک‌سازی، دوراندیشی و تدبیر امور، دانایی محوری، خیره‌گی،	۱/۵	۰/۷	۱/۵	۰/۶
۱۲	دفاع چند لایه از مراکز ثقل، اطمینان از عملیات تأثیر محور موشکی، به‌کارگیری گروه‌های رزمی خودکفای چابک، تمرکز بر نقاط آسیب‌پذیر دشمن، مقاومت و پایداری	۱/۴	۱/۲	۱/۶	۰/۵
۱۳	نوآوری در شیوه‌های پشتیبانی، نگاه به آینده، خودکفایی، ارتقای پشتیبانی و کیفیت تجهیزات، صرفه‌جویی پشتیبانی،	۱/۵	۰/۷	۱/۸	۰/۴
۱۴	کسب دانش و فناوری‌های نو، نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی	۰/۶	۱/۶	۱/۳	۱/۰
۱۵	کار علمی جهادی در کسب دانش و فناوری‌های نو و تولیدات پیشرفته دفاعی	۱/۴	۱/۲	۱/۲	۱/۱
۱۶	تلاش و کوشش در راه نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار، مقاومت و شهادت، جهاد با دشمن،	۱/۷	۰/۸	۱/۲	۱/۳
۱۷	گسترش پدافند غیرعامل و مقابله با سلاح‌های کشتار جمعی	۱/۶	۱/۰	۱/۴	۰/۸
۱۸	ارتقای هویت علمی و کیفیت آموزش و تربیت نظامی مبتنی بر ارزش‌ها و متناسب با سمت و سوی مقابله با تهدید آمریکا و نیازهای صحنه عملیات،	۱/۴	۰/۸	۱/۵	۱/۰
۱۹	استفاده از موقعیت ژئوپلیتیک و عمق راهبردی در توزیع جغرافیایی نیروهای مسلح،	۱/۳	۰/۹	۱/۵	۰/۷
۲۰	اسلام محوری، فرماندهی و اداره امور بر مبنای فقه شیعی، آرمان‌های حضرت امام خمینی ^(ع) پایداری در اصول،	۱/۷	۰/۸	۱/۴	۰/۸

مقایسه میزان تأثیر مؤلفه‌های مختلف بر امنیت نظامی

به منظور مقایسه میزان تأثیر مؤلفه‌های مختلف بر ارتقای امنیت نظامی و اولویت‌بندی این مؤلفه‌ها، از روش تحلیل واریانس فریدمن استفاده گردید که نتایج جدول زیر درج شده است:

- H0: میزان تأثیر مؤلفه‌های مختلف بر امنیت نظامی یکسان است.
- H1: حداقل یکی از مؤلفه‌ها، دارای تأثیر بیشتری در امنیت نظامی می‌باشد.

جدول ۸: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای مقایسه تأثیر مؤلفه‌های مختلف بر ارتقای امنیت نظامی

سطح معنادار (Sig.)	درجه آزادی	مقدار آماره خی دو	تعداد نمونه	
۰/۰۰۲	۴	۱۷/۱۲۵	۳۳	مقایسه تأثیر مؤلفه‌های مختلف

بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) / ۶۵

سطح معنادار به دست آمده (Sig. = ۰/۰۰۲) کوچک‌تر از سطح آزمون ($\alpha=۰/۰۵$) است؛ از این رو فرض صفر (H_0) رد می‌شود که بر اساس میانگین‌های حاصل در مراحل قبل، می‌توان این مؤلفه‌ها را از نظر میزان تأثیر کنونی بر امنیت نظامی به صورت جدول زیر اولویت‌بندی نمود:

جدول ۹: اولویت مؤلفه‌های مختلف از نظر میزان تأثیر بر ارتقای امنیت نظامی

اولویت	مؤلفه‌ها	میانگین
۱	مؤلفه منابع راهبردی	۹/۶۵
۲	مؤلفه علم و فناوری	۸/۷۰
۳	مؤلفه فرهنگ سازمان	۷/۹۹
۴	توان تحول و نو شدن	۷/۹۱
۵	قدرت و آمادگی دفاعی	۷/۲۷
۶	مؤلفه اطلاعات و حفاظت اطلاعات	۶/۸۳
۷	مؤلفه ساختار	۶/۶۴

تعیین مهمترین عوامل مؤثر بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران

با توجه به نتایج حاصل شده و بر اساس میانگین‌های به دست آمده برای عوامل مختلف، می‌توان گفت از دیدگاه پاسخگویان ۲۰ عامل زیر به عنوان مهمترین عوامل مؤثر بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران مطرح می‌باشند:

جدول ۱۰: مهمترین عوامل مؤثر بر امنیت نظامی ج.ا.ا با تکیه بر میزان اهمیت

ردیف	عوامل مؤثر	مؤلفه	میانگین میزان اهمیت	سطح		ابعاد	
				داخلی	خارجی	عینی	ذهنی
۱	اقتدار فرماندهی و رهبری ولی امر مسلمین و اطاعت ولایی فرماندهان	منابع راهبردی - فرماندهی	۸/۶۳	۱/۵	۰/۸	۱/۲	۱/۲
۲	کار علمی جهادی در کسب دانش و فناوری‌های نو و تولیدات پیشرفته دفاعی	علم و فناوری - تحقیق	۸/۱۸	۱/۴	۱/۲	۱/۲	۱/۱
۳	اسلام محوری، فرماندهی و اداره امور بر مبنای فقه شیعی، آرمان‌های حضرت امام خمینی(ره) پایداری در اصول،	فرهنگ سازمان اصول و مبانی	۸/۰۰	۱/۷	۰/۸	۱/۴	۰/۸
۴	شایسته‌سالاری و استفاده از دل‌های پاک و نیروهای با استعداد، شجاع و ..	منابع راهبردی - فرماندهی	۷/۶۳	۱/۵	۰/۹	۱/۵	۰/۸
۵	توان بسیج ملی و مدیریت نیروهای ذخیره، رابطه تنگاتنگ با مردم،	قدرت و آمادگی دفاعی - بسیج	۷/۵۴	۱/۷	۰/۷	۱/۷	۰/۷
۶	نیروی انسانی کارآمد، وفادار و پایدار دشمن ستیز با احساس تکلیف خدایی،	منابع راهبردی - نیروی انسانی	۷/۲۷	۱/۷	۰/۸	۱/۴	۱/۱
۷	ارتقای هویت علمی و کیفیت آموزش و تربیت نظامی مبتنی بر ارزش‌ها و متناسب با سمت و سوی مقابله با تهدید آمریکا و نیازهای صحنه عملیات،	علم و فناوری - آموزش و تربیت	۷/۲۱	۱/۴	۰/۸	۱/۵	۰/۷
۸	کار پر حجم و با کیفیت همراه با اخلاص در بخش اطلاعات و حفاظت اطلاعات با رعایت موازین شرعی و قانونی در کلیه اقدامات	اطلاعات و حفاظت اطلاعات	۷/۱۸	۱/۵	۱/۱	۱/۵	۱/۰

بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) / ۶۷

۰/۸	۱/۴	۱/۰	۱/۶	۷/۱۸	توان تحول - سیاست و راهبرد	گسترش پدافند غیرعامل و مقابله با سلاح‌های کشتار جمعی	۹
۱/۰	۱/۳	۱/۶	۰/۶	۷/۱۸	منابع راهبردی - صنایع دفاعی	کسب دانش و فناوری‌های نو، نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی و ساخت نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای پیشرفته دفاعی،	۱۰
۱/۲	۱/۳	۱/۳	۱/۳	۷/۰۰	توان تحول - تهدیدات و راهبردها	آمادگی مبتنی بر تهدید و امکان حملهٔ صدرصد دشمن و قدرت مقابله با تهاجم عملیات روانی، جنگ اطلاعاتی و الکترونیکی و الکترومغناطیسی	۱۱
۰/۵	۱/۶	۱/۲	۱/۴	۷/۰۰	قدرت و آمادگی دفاعی - تاکتیک	دفاع چند لایه از مراکز ثقل، عملیات تأثیر محور موشکی، به‌کارگیری گروه‌های رزمی خودکفای چابک، تمرکز بر نقاط آسیب‌پذیر دشمن	۱۲
۰/۸	۱/۸	۱/۲	۱/۳	۶/۹۳	مؤلفه علم و فناوری - فناوری	افزایش ضریب خودکفایی و ارتقای ظرفیت‌ها در بومی شدن فناوری‌های دفاعی	۱۳
۰/۷	۱/۵	۰/۹	۱/۳	۶/۹۰	منابع راهبردی - موقعیت	استفاده از موقعیت ژئوپلیتیک و عمق راهبردی در توزیع جغرافیایی نیروهای مسلح، متناسب با اندازه و نوع تهدیدها و آمایش سرزمین	۱۴
۰/۴	۱/۸	۰/۷	۱/۵	۶/۸۴	منابع راهبردی - پشتیبانی و آماد	نوآوری در شیوه‌های پشتیبانی، نگاه به آینده، خودکفایی، صرفه جویی	۱۵
۱/۳	۱/۲	۰/۸	۱/۷	۶/۸۱	فرهنگ سازمان - جهاد فرهنگی	تلاش در راه نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار، مقاومت و شهادت، جهاد با دشمن،	۱۶
۰/۷	۱/۵	۰/۶	۱/۷	۶/۶۳	فرهنگ سازمان - ارزش‌های اسلامی	سازمان‌های نیروهای مسلح همچون پاره‌های تن یکدیگر رفتار کنند.	۱۷
۰/۶	۱/۵	۰/۷	۱/۵	۶/۶۳	توان تحول - قابلیت نوآوری	پیشگیری، چابک‌سازی، دوراندیشی و تدبیر امور، دانایی محوری، تجربه‌گی	۱۸
۰/۹	۱/۴	۰/۸	۱/۵	۶/۶۳	منابع راهبردی - بودجه و اعتبارات	اهتمام به سطح معیشت و منزلت در همه نیروهای مسلح	۱۹
۰/۸	۱/۴	۰/۷	۱/۷	۶/۵۴	ساختار - سازماندهی	چابک‌سازی و کارآمد نمودن ساختار، استحکام سازماندهی و رزمی.	۲۰

نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش ارائه عوامل مؤثر بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی بر اساس گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است، در این راستا، بر مبنای اطلاعات غیر طبقه‌بندی شده و عمومی نتایج ارائه شده حاصل گردید. بدون تردید پیشتازی در امنیت نظامی برای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی به سادگی به دست نیامده است؛ در این باره تدابیر و رویکردهای ولایت فقیه و عملکرد ولایی نیروهای مسلح در سال‌های ناامن بعد از انقلاب بهترین رهنامه راهبردی در تحکیم و پیشرفت امنیت را رقم زده است. برای ترسیم وضعیت برتر و مطلوب به عنوان چشم‌انداز و دورنمای آنچه که می‌باید تحقق یابد، اهتمام به ملزومات و شرایط و تحلیل مبنایی و اسناد فرادستی بسیار حائز اهمیت است. در این مطالعه مرجع اساسی؛ گفتمان در دسترس مقام معظم رهبری انتخاب گردید. نظر به آنکه تداوم امنیت نظامی می‌بایست بر عوامل مؤثر بر امنیت نظامی استقرار یابد، مؤلفه‌های امنیت نظامی شامل: مؤلفه منابع راهبردی، علم و فناوری، فرهنگ سازمان، توان تحول و نو شدن، مؤلفه اطلاعات و حفاظت اطلاعات و مؤلفه ساختار؛ در سطوح داخلی و خارجی و ابعاد ذهنی و عینی امنیت نظامی مورد مطالعه قرار گرفتند و بر اساس داده‌های مستخرجه از گفتمان الهی فرماندهی معظم کل قوا به تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر امنیت نظامی پرداخته شد. از نظر این مطالعه، امنیت نظامی به معنی آمادگی همه جانبه و کارآمدی نیروهای مسلح تحت فرامین فرماندهی معظم کل قوا در مقابله با تهدیدات نظامی محیط ملی و فراملی است. در واقع امنیت نظامی، پیامد فن و هنر فرماندهی سخت‌افزاری و نرم‌افزاری است که توسط نظام فرماندهی به منظور ایجاد بستر پیشرفت نظام اسلامی در چارچوب تدابیر و فرامین فرماندهی کل قوا اعمال می‌گردد.

در این مطالعه از ۲۰ عامل مؤثر، ۱۰ عامل دارای اولویت برتر گردیده‌اند که عامل «اقتدار فرماندهی و رهبری ولی امر مسلمین و اطاعت ولایی فرماندهان» در بالاترین درجه اولویت قرار گرفته است؛ این عامل همراه با آموزه‌های کار علمی جهادی در کسب دانش و فناوری‌های نو و تولیدات پیشرفته دفاعی، اسلام محوری و اداره امور بر مبنای فقه شیعی در جهت تحقق آرمان‌های حضرت امام خمینی، (ره) با شایسته‌سازی و وجود نیروی انسانی کارآمد، وفادار و پایدار دشمن‌ستیز با احساس تکلیف خدایی، با توان بسیج ملی و رابطه تنگاتنگ با مردم، ارتقای هویت علمی و کیفیت آموزش و تربیت نظامی، کار پر حجم، کیفی و خالصانه اطلاعات و حفاظت اطلاعات و گسترش پدافند غیرعامل و مقابله با سلاح‌های کشتار جمعی و ایفای نقش مؤثر صنایع دفاعی می‌تواند نقش برتر در تحکیم و ارتقای امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران داشته باشد.

از ۲۰ عامل برگزیده، ۱۹ عامل در سطح ملی تأثیرگذار بوده است که دلیل حداکثری این عوامل، بازخوانی مفهوم محیط داخلی نیروهای مسلح و ناظر بر ضرورت استحکام هویت نیروهای مسلح و ضرورت وحدت و انسجام سازمانی است که قدرت بازدارندگی و توان رزم برای مقابله با دشمن را امکان‌پذیر می‌کند. همه عوامل برگزیده بر بعد عینی امنیت نظامی تأثیرگذار بوده‌اند و تنها ۳ عامل بر بعد ذهنی اثر برتر داشته است که دلیل ارجحیت بعد عینی بر ذهنی این است که این عوامل عموماً در حوزه سخت افزاری، سلبی و ملموس قرار دارند.

در مؤلفه فرهنگ سازمانی به عنوان مرکز ثقل امنیت نظامی عواملی چون اسلام و تشیع، ولایت، امامت، مرجعیت، هویت نظامی-اسلامی، حفظ و توسعه ارزش‌های بنیادین، نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار، مقاومت و شهادت، جهاد با دشمن و وحدت سازمان‌های نیروهای مسلح همچون پاره‌های تن یکدیگر مدنظر قرار دارند؛

در مؤلفه‌های علم - فناوری به دلیل آنکه مؤلفه توان تحول و نو شدن، و مؤلفه قدرت و آمادگی دفاعی رزم را تقویت می‌کنند، باید نسبت به اعتلای آن با ارتقای شاخص‌های آموزش و تربیت و کار علمی جهادی در تحقیق و پژوهش اهتمام نمود و با بهره‌گیری از منابع راهبردی، در راستای سرآمدی کارکردها و پیامدهای عملکرد نیروهای مسلح، تکریم و منزلت اجتماعی کارکنان اقدام اساسی نمود. از این رو بایستی عوامل کلیدی علم و فناوری از جمله: کار علمی جهادی در کسب دانش و فناوری‌های نو و تولیدات پیشرفته دفاعی-ارتقای هویت علمی و کیفیت آموزش و تربیت نظامی مبتنی بر ارزش‌ها و متناسب با سمت و سوی مقابله با تهدید آمریکا و نیازهای صحنه عملیات-افزایش ضریب خودکفایی و ارتقای ظرفیت‌ها در بومی شدن فناوری‌های دفاعی تقویت گردند.

در مؤلفه توان تحول و نو شدن برای تحکیم و توسعه عوامل برتر امنیت نظامی، باید گسترش پدافند غیرعامل و مقابله با سلاح‌های کشتار جمعی، آمادگی مبتنی بر تهدید و امکان حمله صدها درصد دشمن و قدرت مقابله با تهاجم عملیات روانی، قدرت مقابله با جنگ اطلاعاتی و الکترونیکی و الکترومغناطیسی دشمن، پیشگیری، چابک‌سازی، دوراندیشی و تدبیر امور، دانایی محوری، خبره‌گی و تخصص‌گرایی را مورد توجه بیشتر قرار داد.

منابع

۱. امام خامنه‌ای سید علی، (۱۳۹۰)، نرم‌افزار حدیث ولایت مجموعه بیانات و مکتوبات، مرکز تحقیقات علوم اسلامی.
۲. آقاگل زاده فردوس، (۱۳۸۵)، تحلیل گفتمان انتقادی، ناشر: علمی و فرهنگی، تهران.
۳. اشلی تلیس و دیگران، (۱۳۸۳)، سنجش قدرت ملی در عصر فراصنعتی، ابرار معاصر، تهران.
۴. افتخاری سید اسماعیل، (۱۳۹۱)، فرهنگ جامع واژه‌ها و اصطلاحات نظامی، در متون فارسی (از آغاز تا پایان دوره صفویه)، نشر روناس، دفتر واژه‌گزینی نظامی ستاد کل نیروهای مسلح.
۵. بوزان باری، (۱۳۷۸)، مردم- دولت‌ها و هراس، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۶. تاجیک محمدرضا، (۱۳۸۱)، مقدمه‌ای بر استراتژی‌های امنیت ملی ج.ا.ا، جلد ۱، مرکز بررسی‌های استراتژیک.
۷. تهامی مجتبی، (۱۳۸۴)، امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران.
۸. جهان بزرگی، احمد، (۱۳۸۸)، امنیت در نظام سیاسی اسلام، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۹. ربیعی، علی، (۱۳۸۳)، مطالعات امنیت ملی، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، تهران.
۱۰. رشیدزاده فتح‌الله، (۱۳۸۹)، تبیین فرازهایی از اندیشه‌های نظامی- دفاعی فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی)، تهران، دانشگاه افسری امام علی^(ع).
۱۱. سند چشم انداز ۱۴۰۴-۸۲/۸/۱۳
۱۲. سیاست‌های برنامه پنج ساله پنجم مصوب مقام معظم رهبری مدظله‌العالی، ۱۳۸۷/۱۰/۲۱
۱۳. سیاست‌های برنامه پنج ساله چهارم مصوب، ۱۳۸۲/۹/۲۰
۱۴. سیاست‌های برنامه پنج ساله دوم مصوب، ۱۳۷۲/۸/۱۸
۱۵. سیاست‌های برنامه پنج ساله سوم مصوب، ۱۳۷۸/۳/۱
۱۶. سیاست‌های کلی پدافند غیرعامل مصوب مقام معظم رهبری مدظله‌العالی
۱۷. سیاست‌های کلی نظام در خصوص موضوع خودکفایی دفاعی و امنیت، ۱۳۹۱/۰۹/۲۹.
۱۸. سیاست‌های کلی نظام، ترویج و تحکیم فرهنگ ایثار و جهاد و ساماندهی امور ایثارگران، ۱۳۸۹/۲/۲۹
۱۹. شولتز، دوان، (۱۳۸۱) تهران، نشر ویرایش.
۲۰. فیروزآبادی سیدحسن؛ خزر جی ضیاءالدین، (۱۳۹۱)، من الجهاد الی الجهاد (حوار ثقافی جهادی فی الثوره الاسلامیه الايرانیه) ناشر دانشگاه دفاع ملی.
۲۱. ماندل رابرت، (۱۳۷۸)، چهره متغیر امنیت ملی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۲۲. متقی سید ابراهیم، (۱۳۸۸)، آمریکا در برابر ایران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی، معاونت پژوهش.
۲۳. نامه دفاع، (۱۳۹۱)، عوامل و ویژگی‌های سیاست دفاعی ج.ا.ا، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
24. Paret Peter.: 1989 "Military Power" from The Journal of Military History , LIII July
25. Beckley Michael: Material Preponderance and Military Power, Columbia University, New York, (March 24, 2008)